

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön suuntautumisvaihtoehto / sairaanhoitaja

Kirsi Ahonen

KEHITYSVAMMAISEN PSYKOSOSIAALINEN TOIMINTAKYKY

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Terveysala, Kotka

AHONEN, KIRSI

Kehitysvammaisen psykososiaalinen toimintakyky

66 sivua + 10 liitesivua

Työn ohjaaja

Mirja Nurmi, TtM

Toukokuu 2012

Avainsanat

kehitysvammaisuus, psykososiaalinen toimintakyky, toimintatutkimus

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Kotkan Mussalokodissa asuvan kolmen kehitysvammaisen henkilön psykososiaalista toimintakykyä sekä tarvittavaa tuen määrää. Psykososiaalista toimintakykyä on tarkasteltu ilmaisutaidon, tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen, sosiaalisen tilannetajun ja ihmissuhdetaitojen, empatian, itseluottamuksen, liikkumiskyvyn, sekä ympäristössä liikkumisen ja toimimisen pohjalta. Tavoitteena oli lisätä tietoa aiheesta, sekä edistää työhön osallistuneiden kehitysvammaisten henkilöiden toimintakykyä.

Kirjallisuuden sekä internetin tietolähteet käsittelevät kehitysvammaisen toimintakykyä, Toimi- psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen tarkoitettua menetelmää, sekä Eriksonin psykososiaalista kehitysteoriaa. Yhteistyökumppaneiden Mussalokodin sekä Etelä-Kymenlaakson ammattiopiston kahden lähihoitajaopiskelijan kanssa toteutettiin kesällä v. 2010, retkipäivä sekä kaksi toimintapäivää.

Tuloksien mukaan liikkumiskyky oli kaikilla hyvä ja he pärjäsivät sen suhteen itsenäisesti. Itseluottamuksen, ilmaisutaitojen ja ympäristössä toimimisen ja liikkumisen suhteen yksi henkilöistä pärjasi melko hyvin itsenäisesti. Eniten puutteita kohderyhmän henkilöillä ilmeni empatian, tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen, itseluottamuksen, ilmaisutaitojen sekä sosiaalisen tilannetajun suhteen, joissa myös tuen tarve korostui. Kehittämishaasteena olisi hyvä selvittää sitä, miten ja mitä apuvälineitä käyttämällä kehitysvammaisen psykososiaalista toimintakykyä voitaisiin tukea, jotta he pärjäsivät paremmin itsenäisemmin.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Health Care

AHONEN, KIRSI

Mentally Retarded Person's Psychosocial Ability to
Function

Bachelor's Thesis

66 pages + 10 pages of appendices

Supervisor

Mirja Nurmi, MNSc

May 2012

Keywords

mentally retarded, psychosocial ability to function, action
research

The purpose of this Bachelor's thesis was to examine the psychosocial ability to function of three mentally retarded inhabitants of Mussalo-home and how much support they required. The ability to function psychosocially was examined based on "Toimi" –method to describe psychosocial ability to function on the levels of self-expression, observance and directing functions, detecting social situations and human relations abilities, empathy, self-esteem and the ability to move and physically function in a given space. The purpose was to increase the information about the subject, and to promote the three mentally retarded persons' abilities to function. We had a trekking day and two functional days with the generous support of Mussalo-home and two nursing students of Etelä-Kymenlaakso Vocational College in the summer of 2010.

According to the survey each had the ability of moving and in that respect manage to get along independently. As to self-esteem, expressing oneself and ability to move around one person could manage independently. The biggest disadvantages the persons had were observance and directing own functions, self-esteem, expressing themselves and detecting social situations. In these areas the need for support was evident. It would be good as a challenge for development to clarify how and with what kind devices one could support the mentally retarded persons' ability to function psychosocially to enable them living as independently as possible.

SISÄLLYS

1	TAUSTA JA TARKOITUS	6
2	TOIMINNALLISEN PROSESSIN TAVOITTEET	7
3	TOIMINTATUTKIMUS LÄHESTYMISTAPANA	8
	3.1 Yleistä toimintatutkimuksesta	9
	3.2 Prosessin eteneminen vaiheittain	10
4	MUSSALOKOTI – TYÖELÄMÄN YHTEISTYÖKUMPPANI	13
5	TEOREETTISTEN LÄHTÖKOHTIEN TARKASTELUA	14
	5.1 Eriksonin psykososiaalinen vaiheteoria	14
	5.2 Toimi-menetelmä psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen	16
	5.3 Kehitysvammaisen psykososiaalinen toimintakyky	17
	5.3.1 Yksilölliset ominaisuudet	19
	5.3.2 Toimintaympäristö	20
	5.3.3 Toimintakyvyn tukeminen	21
	5.4 Psykososiaalinen selviytyminen asuin- ja toimintaympäristössä	22
	5.4.1 Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus	23
	5.4.2 Ilmaisutaidot	24
	5.4.3 Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot	24
	5.4.4 Empatia	25
	5.4.5 Itseluottamus	25
	5.4.6 Liikkumiskyky	26
	5.4.7 Ympäristössä liikkuminen ja toimiminen	26
	5.5 ICF- ja ICD-luokitus toimintakyvyn arvioinnin apuna	27
6	TOIMINNALLISTEN TAPAHTUMIEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS	28
	6.1 Aineistonhankintamenetelmät	31
	6.1.1 Havainnointi	31
	6.1.2 Haastattelu	33

6.2	Ensimmäinen toiminnallinen tapahtuma ja toimintakyvyn kartoittaminen	34
6.3	Toinen toiminnallinen tapahtuma - Retki Repovedelle	36
6.4	Kolmas toiminnallinen tapahtuma - Askarteleminen ja työntekijän haastattelu	38
6.5	Toiminnallisten tapahtumien havainnointi	40
7	SISÄLLÖN ANALYYSI	41
8	TULOKSET	44
8.1	Ilmaisutaidot	44
8.2	Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus	46
8.3	Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot	47
8.4	Empatia	48
8.5	Itseluottamus	49
8.6	Liikkumiskyky	50
8.7	Ympäristössä liikkuminen ja toimiminen	50
8.8	Tulosten yhteenveto	51
9	TOIMINTATUTKIMUSPROSESSIN ARVIOINTI	53
9.1	Jatkuvuus	54
9.2	Reflektiivisyys	54
9.3	Dialektisuus	55
9.4	Toimivuus ja havahduttavuus	55
9.5	Tutkimuksen luotettavuus ja hyöty	56
10	TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET	57
11	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	58
	LÄHTEET	64

1 TAUSTA JA TARKOITUS

Vammaispalvelulain (380/1987) tarkoituksena on lisätä vaikeavammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta, itsenäisyyttä, sekä yhteiskunnan toimintoihin osallistumista. Lakimuutoksen (1.9.2009) tavoitteena on ollut vahvistaa vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta muun muassa siten, että heidän yksilöllinen avuntarve ja elämäntilanne otetaan paremmin huomioon palveluja ja tukitoimia suunniteltaessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 3, 11.)

Sairaanhoitajan työssä kohdataan usein kehitysvammaisia henkilöitä, jolloin tietämys heistä sekä heidän toimintakyvystään on hyödyksi. Vammaisen ihmisen kohtaamisessa on tärkeää, että häntä kohdellaan kuin muitakin ihmisiä. Yhdessä toimimisessa korostuu hoitotyössä tärkeät arvot, kuten ihmisarvostus, sitkeys, rohkeus, vastuuntunto, omien kykyjen löytäminen, itsetuntemus, tiedot ja taidot. Kommunikoidessa vammaisen henkilön kanssa sekä vammaisilla että vammattomilla ihmisillä on omat ongelmansa vuorovaikutuksen suhteen. (Lehtinen 1999, 490.)

Suomessa on 40 000 kehitysvammaista ihmistä. Kehitysvammaisuus esiintyy vaihdellen iän ja sukupuolen mukaan 0,7 – 1,0 %. Kehitysvammalla tarkoitetaan ymmärryksen ja oppimisen vaikeutta, vaikea asteisesta lievään, rajoittaen vain osaa ihmisen toiminnoista. Kehitysvammaisten henkilöiden avun tarve vaihtelee mutta jokaisen tulisi saada tukea voidakseen käyttää omia vahvuuksiaan, kykyjään ja toiminnan mahdollisuuksiaan. Kehitysvammaiset henkilöt kohtaavat monia ennakkoluuloja ja kehitysvammaisuuteen liittyviä kielteisiä asioita, kuten toiminnanvajavuutta, toiminnan ja osallistumisen esteitä, rajoitteita, ulkonäöllisiä muutoksia, sekä eristäytymistä. Nämä asiat vaikeuttavat arkipäivän toiminnoista selviytymistä, haittaavat sosiaalista elämää, sekä yksilön sopeutumista ja toimintaa yhteisössä. (Kaski, Manninen, Mölsä & Pihko 2002, 19; Rajaniemi & Seppälä 2011.)

Yksilöllinen toimintakyky, myös kehitysvammaisen henkilön toimintakyky on monialainen ja tarkoittaa kykyä toimia vallitsevan tilanteen vaatimalla tavalla. Monien tekijöiden yhteisvaikutus korostuu, yksilölliset ominaisuudet, taidot, toimintaympäristö ja tilanne, tilanteessa saatu apu ja tuki, sekä ulkoiset tekijät, kuten toimintatilanteen ja ympäristön olosuhteet, odotukset ja vaatimukset.

Kehitysvammaisten kohtaamat vaikeudet johtuvat useimmiten siitä, että heidän psykososiaalinen toimintakykynsä on riittämätön suhteessa toimintatilanteen vaatimuksiin. Saman henkilön psykososiaalinen toimintakyky tulee esille eri tavalla fyysisiltä ja sosiaalisilta ominaisuuksiltaan erilaisissa toimintaympäristöissä. Kehitysvammaisen toimintakykyä voidaan tukea mm. vaihtelevia kokemuksia ja virikkeellistä toimintaa tarjoamalla. (Seppälä 1994, 5, 9; Seppälä & Sundin 2011, 5.)

Kehitysvammaisuutta on useimmiten tarkasteltu medikaalisesta eli lääketieteen näkökulmasta, toimintakyvyn näkökulman rinnalla, joka sisältää ihmisen valmiudet selviytyä eri ympäristöissä. Viime vuosien aikana myös sosiaalinen näkökulma on vahvistunut. Näkökulma korostaa sitä, että kehitysvammaisen henkilön mahdollisuuksia rajoittavat riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot ja syrjintä. (Rajaniemi & Seppälä 2011.)

Työelämänyhteistyökumppaneina opinnäytetyössäni olivat Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto ja Mussalokoti. Opinnäytetyön lähestymistapana käytin toimintatutkimusta. Työn toiminnallinen osuus toteutettiin yhteistyössä kahden Etelä-Kymenlaakson ammattiopistossa opiskelevan lähihoitajaopiskelijan kanssa. Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto (Ekami) on monialainen oppilaitos, joka järjestää koulutusta Kotkassa ja Haminassa. Mussalokoti on Kotkan Mussalossa sijaitseva, kehitysvammaisille tarkoitettu ympärivuorokauden toimiva hoitokoti.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Mussalokodin kolmen kehitysvammaisen henkilön psykososiaalista selviytymistä asuin- ja toimintaympäristössä, sitä, miten siihen liittyvät taidot, ominaisuudet ja piirteet ilmenevät heidän yksilöllisessä toiminnassaan ja miten paljon tukea he tarvitsevat. Kehitysvammaisten kanssa toimiessa ydinasiaksi nousee psykososiaalinen toimintakyky (Seppälä 1994, 5), jonka vuoksi tiedon lisääminen aiheesta on tärkeää erityisesti kehitysvammaisten henkilöiden parissa työskenteleville mutta myös sairaanhoitajille. Kyseisestä aiheesta on vähän tutkittua tietoa.

2 TOIMINNALLISEN PROSESSIN TAVOITTEET

Yhteisenä tavoitteena lähihoitajaopiskelijoiden kanssa oli kahdella toiminnallisella tapahtumalla, sekä retkellä edistää Mussalokodin asukkaiden toimintakykyä ja yhteenkuuluvuutta (taulukko 1). Tavoitteet laadittiin suunnitteluvaiheessa.

Taulukko 1. Tavoitteet toiminnallisille päiville ja retkelle

Tavoite	Miten tavoite saavutetaan
Yhteenkuuluvuuden parantaminen	Yhdessä tekeminen vahvistaa yhteenkuuluvuutta: mölkyn pelaaminen, retki ja siihen liittyvät yhteiset toimintatuokiot, sekä askarteluhetki.
Toimintakyvyn edistäminen	Liikkumalla luonnossa vaihtelevassa maastossa, luontopussin kerääminen, onginta, uinti ym. retkellä, mölkyn pelaaminen, askartelu.
Toimintakyvyn tukeminen	Toiminnan tukeminen eri tilanteissa, omatoimisuuden vahvistaminen sekä avun tarjoaminen tarvittaessa. Toimintaympäristön muuttaminen, uusien kokemusten tarjoaminen, sekä virikkeellinen toiminta.

Mussalokodin asukkaiden yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä pyrimme vahvistamaan yhteisen ajan viettämisellä sekä yhdessä tekemisellä, johon myös minä itse ja lähihoitajaopiskelijat osallistuimme. Toimintakykyä edistimme monipuolisilla ja vaihtelevilla aktiviteeteilla, virikkeellisillä toimintaympäristöillä, toiminnan mahdollisuuksia lisäämällä sekä heidän omia kykyjään, omatoimisuutta ja itsenäistä toimintaa vahvistamalla. Toimintakykyä tuimme uusilla mielekkäillä kokemuksilla, toimintaa lisäämällä, sekä apua tarjoamalla tarpeen mukaan.

3 TOIMINTATUTKIMUS LÄHESTYMISTAPANA

Opinnäytetyössäni käytän toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Ajatus toiminnallisen opinnäytetyön tekemisestä tuli, kun kuulin kahden tutun lähihoitajaopiskelijan suunnitelmasta tehdä opinnäytetyönä toiminnallinen toteutus Mussalokodin kehitysvammaisille henkilöille. Toinen lähihoitajaopiskelija oli harjoittelujaksollaan tutustunut Mussalokodin kehitysvammaisiin asukkaisiin ja havainnut, että heillä oli harvemmin toiminnallisia yhteisretkiä. Lähdin mukaan projektiin siksi, koska minulla oli kehitysvammaisista vähän tietämystä ja toiminnallisen lähestymistavan vuoksi sain mahdollisuuden saada kokemusta toimimisesta kehitysvammaisten kanssa, joka tuntui kiinnostavalta ajatukselta. Lähihoitajaopiskelijoiden kirjallinen opinnäytetyö koostui heidän tekemästään valokuvakansiosta Mussalokodille.

Opinnäytetyössäni tarkastelen Mussalokodissa asuvien kolmen kehitysvammaisen henkilön psykososiaalista toimintakykyä. Henkilöt ovat persoonina hyvin erilaisia,

myös kehitysvamma ilmenee heillä eri tavoin. Opinnäytetyöhöni osallistuneet henkilöt olivat heti alusta alkaen innokkaasti mukana ja esimerkillisellä toiminnallaan mahdollistivat opinnäytetyöni tekemisen.

3.1 Yleistä toimintatutkimuksesta

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli käytännön hyöty, uuden, käytännönläheisen tiedon tuottaminen, kohderyhmän sosiaalisen toiminnan lisääminen ja toimintakyvyn edistäminen. Toimintatutkimuksellista lähestymistapaa hyödyntämällä voidaan kehittää vallitsevia toimintamalleja, tai kokeilla uusia toimintatapoja käytännössä, jonka kautta kehittää toimintaa. Toimintatutkimuksen toteuttaminen oli ajallisesti rajattu, mutta joustava projekti, tavoitteet ja projektin vaiheet täsmentyivät sen edetessä. Toimintatutkimuksen lähestymistapoina voidaan käyttää teknistä, käytännöllistä tai tiedostavaa lähestymistapaa ja se voi olla toiminta-, tutkimus-, muutos-, koulutus- tai hankepainotteinen. (ks. Heikkinen ym. 2006, 16, 19–20, 27; Saaranen, Sormunen, Tossavainen & Turunen 2008, 409–410.)

Teknisessä lähestymistavassa kohdeyhteisön jäsen voi tunnistaa ongelman, mutta ulkopuoliset asiantuntijat selvittelevät kyseistä ongelmaa ja testaavat tutkimiansa asioita käytäntöön. Käytännöllisessä lähestymistavassa työyhteisössä keskustellaan käytäntöön liittyvistä ongelmista ja esille tulevien näkemysten pohjalta kehitetään vallitsevaa käytäntöä. Osallistavassa lähestymistavassa, joka on lähinnä omaa projektiani, osallistuminen oli aktiivista osallistumista ja vaikuttamista kohderyhmän toimintaan. Tärkeää oli luottamuksellisen suhteen luominen kohderyhmään ja toimiminen osana sitä. (ks. Saaranen, ym. 2008, 409–410.)

Toimintatutkimus sisälsi limittäin eri vaiheita, suunnittelua, toimintaa, havainnointia ja reflektointia. Palasin kokemuksen ja tiedon karttuessa, projektin edellisiin vaiheisiin tarkentaakseni päätelmiäni tai tuodakseni uutta tietoa esille. Laadullista toimintatutkimusta arvioidessa käytin validointia. Tietämykseni kasvoi vähitellen projektin edetessä käytännöllisen lähestymistavan ja teoreettisen tarkastelun pohjalta. Tulokset ovat sidottu tämän projektin tapahtumiin ja tilanteisiin ja siksi niiden selvittäminen oli oleellinen osa opinnäytetyön raportointia. (ks. Heikkinen ym. 2006, 79, 149.)

Raportissa olen kuvannut tapahtumat, sekä taustalla vaikuttaneet tekijät yksityiskohteisesti. Raportti on helposti luettava ja toiminnan juonessa pysyy mukana myös luki-

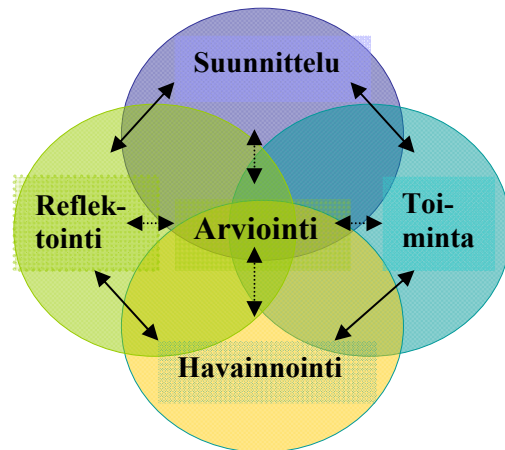
ja. Oma mielenkiintoni sosiaalista toimintaa kohtaan, sekä kokemattomuus kehitysvammaisten henkilöiden kanssa toimimisesta vaikuttivat raportointiin. Käytännön osuus oli toimiva, ja sitä vahvisti yhteistyö Mussalokodin sekä lähihoitajaopiskelijoiden kanssa. Opinnäytetyö on hyödynnettävissä aiheesta kiinnostuneille, ja siitä voi saada hyviä ideoita lisätutkimuksen aiheeksi. Projekti on ollut hyödyllinen minulle, koska se mahdollisti käytännön kokemuksen ja tiedon saamisen, sekä osallistuneille Mussalokodin asukkaille, koska se edisti heidän toimintakykyään. (ks. Heikkinen 2006, 149–158.)

Projektin aikana otin huomioon tutkimuseettiset asiat. Pyrin raportoimaan tapahtumista todentuntuisesti, elävöittämään tapahtumat, sekä antamaan raporttia lukeville ajattelamisen aiheita. Tutkimuksen luotettavuus, eli validiteetti ja reliabiliteetti pitivät sisällään tulosten yleistettävyyteen, toistettavuuteen ja luotettavuuteen liittyvät asiat. Toimintatutkimus oli sopivin menetelmä kohderyhmän psykososiaalisen toimintakyvyn selvittämiseksi. Tapahtumat eivät ole sellaisinaan toistettavissa, mutta saamani tulokset antavat kuitenkin tietoa kyseisen menetelmän käytettävyydestä, sovellettavuudesta ja lopputuloksista. (ks. Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997; Heikkinen ym. 2006, 147, 158–160.)

3.2 Prosessin eteneminen vaiheittain

Halusin tehdä opinnäytetyönäni toiminnallisen toteutuksen, koska sen perusajatuksena on saavuttaa käytännön hyötyä, sekä tuottaa käyttökelpoista tietoa. Minua kiinnosti myös sosiaalisen toiminnan tutkiminen ja halusin itse osallistua toimintaan, jonka toimintatutkimuksellinen lähestymistapa mahdollisti. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaiset asiat, kuten väljyys, joustavuus ja epätasaisuus kuvaavat juuri omassa opinnäytetyön prosessissani sitä, miten sen vaiheita on ollut hyvin vaikea ennakoida etukäteen, vaiheet ovat täsmentyneet prosessin edetessä. (ks. Heikkinen ym. 2006, 16.)

Toiminnallinen lähestymistapa sisältää toimintatutkimukselle ominaisesti useita osin päällekkäisiä vaiheita (kuva 1). Opinnäytetyöni vaiheet voidaan jakaa toiminnan suunnitteluun, toimintaan, havainnointiin, reflektointiin ja arviointiin.

Kuva 1. Toimintatutkimuksen prosessin etenemisen vaiheet (Heikkinen, Rovio & Kii-
lakoski 2006, 79)

Olen kuvannut tarkemmin opinnäytetyön prosessin etenemistä, jotta myös lukijan olisi helpompi hahmottaa työni kulku ja prosessin eri vaiheet (kuva 2, sivu 13). Suunnitteluvaihe, josta kerron tarkemmin sivulla 28, sisälsi suunnittelua, alkutilanteen kartoitusta, sekä teoreettisiin lähtökohtiin ja kohderyhmään perehtymistä. Keräsin aiheeseen liittyvää materiaalia kirjallisuudesta, sekä sähköisistä lähteistä. Perehdyin kehitysvammaisuutta, psykososiaalista toimintakykyä, toimintatutkimusta, sekä havainnointia koskevaan kirjallisuuteen. Teoreettista viitekehystä tarkastelen yksityiskohtaisesti luvussa neljä.

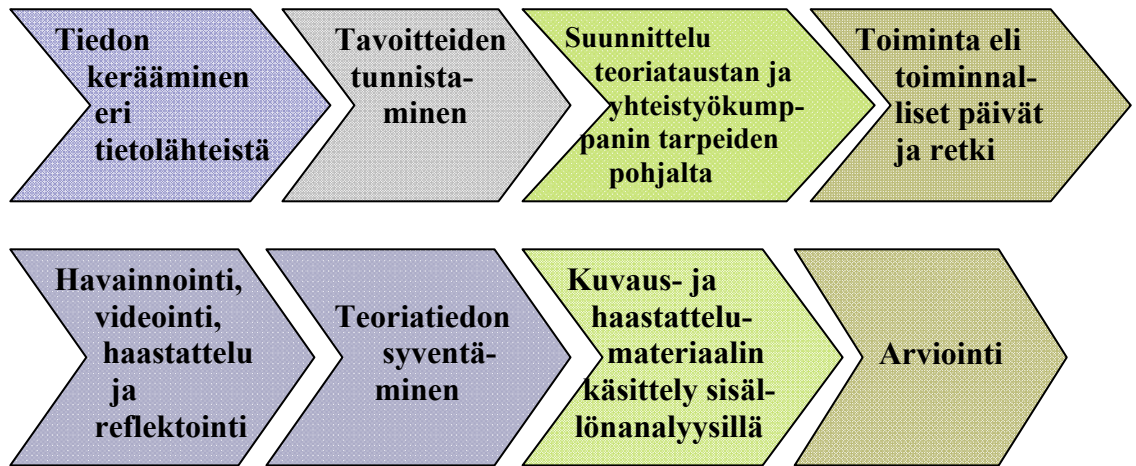
Kyselin Mussalokodin johtajalta, sekä Mussalokodilla harjoittelussa olleelta lähihoitajaopiskelijalta Mussalokodista ja sen asukkaista. Mietin itsekseni, sekä yhdessä Mussalokodin johtajan kanssa Mussalokodin kehitysvammaisia asukkaita kohderyhmänä, toiminnan tavoitteita ja laadin alustavat tutkimusongelmat. Laadin ja allekirjoitutin tutkimussopimukset Mussalokodin (liite 6) ja Etelä-Kymenlaakson ammattiopiston kanssa (liite 5). Keskusteltuamme lähihoitajaopiskelijoiden ja Mussalokodin työntekijöiden kanssa tutkimusluvista tulimme päätökseen, että pyydämme luvan projektiin osallistuvien Mussalokodin asukkaiden lisäksi heidän vanhemmiltaan (liite 2).

Suunnittelin tulevaa kenttätyötä yhdessä lähihoitajaopiskelijoiden, sekä Mussalokodin henkilökunnan kanssa. Suunnittelu auttoi myös siinä, minkälaista toimintaa järjestämällä saisin parhaiten kohderyhmän psykososiaalista toimintakykyä esille ja videoitua. Kävimme toisen lähihoitajaopiskelijan kanssa Repoveden kansallispuistossa ennen retkeä, sekä Mussalokodilla yhteistoiminnan merkeissä ennen ja jälkeen retken.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus, josta kerron tarkemmin sivulta 34 lähtien, on koostunut kahden toimintapäivän, sekä retken toteutuksesta. Yhteistoimintapäivät Mussalokodilla ja retki Repoveden kansallispuistoon Valkealaan toteutettiin kesällä 2010. Valitsimme lähihoitajaopiskelijoiden kanssa retken kohteeksi Repoveden kansallispuiston, koska se oli Mussalokodin asukkaille lähes tuntematon, virikkeellinen ja toimintakykyä edistävä ympäristö, hyvillä retkeilymaastoillaan, luontopoluillaan ja levähdyspaikoillaan.

Opinnäytetyöni tarkoitukseeni vastaten pyrin selvittämään Mussalokodin työntekijän haastattelun sekä toimintatilanteiden havainnoinnin avulla Mussalokodissa asuvien kolmen kehitysvammaisen henkilön psykososiaalista toimintakykyä. Havainnoinnissa käytin apuna tilanteiden videoimista. Toiminnallisen osuuden jälkeen syvensin teoria-tietouttani ja hankin lisätietoutta aineiston analysointia varten.

Opinnäytetyössäni kohderyhmäni psykososiaalista toimintakykyä on tarkasteltu älyllisten toimintojen, adaptiivisen käyttäytymisen, henkilön osallistumisen, vuorovaikutuksen, sekä sosiaalisuuden osalta. Aineiston analysoinnissa, teoreettisena analyysirunkona käytin Seppälä & Sundinin v. 2011 kehittämää Toimi-menetelmää. Menetelmä auttaa tarkastelemaan kehitysvammaisen henkilön psykososiaalista selviytymistä asuin- ja toimintaympäristössä. Menetelmästä kerron tarkemmin sivulla 16. Aineistonanalysoinnin jälkeen arvioin saamiani tuloksia. (ks. Heikkinen, Rovio & Kiilakoski 2006. 79; Seppälä ym. 2011, 14.)

Kuva 2. Toimintatutkimuksen vaiheiden kulku

4 MUSSALOKOTI – TYÖELÄMÄN YHTEISTYÖKUMPPANI

Mussalokoti sijaitsee Kotkan Mussalossa, noin 3 km Kotkan keskustasta. Mussalokoti on kehitysvammaisille tarkoitettu ympärivuorokautinen hoitokoti, joka tarjoaa turvallisen ja kodinomaisen asuinympäristön. Asukkaille pyritään tarjoamaan mahdollisimman normaali ja itsenäinen elämä, heitä tukemalla, ohjaamalla, auttamalla sekä heidän tarpeensa ja toimintakykynsä yksilöllisesti huomioimalla. Asukas maksaa itse vuokran, ruoan, henkilökohtaiset menonsa, sekä ylläpitomaksun. (Kotkan kaupunki 2010a.)

Mussalokodissa on kaksi solua, toinen lapsille ja nuorille ja toinen aikuisille. Mussalokodissa on yhteensä 14 asukasta, seitsemän asukasta molemmilla puolilla. Mussalokodissa asuu vaikeasta, lievän vamman omaavia kehitysvammaisia henkilöitä. Mussalokodista on mahdollisuus päästä myös kevyempään, ei ympärivuorokautiseen hoitokotiin. Asukkailla on oma huone ja sen lisäksi yhteisiä tiloja oleskelua, ruokailua, sekä yhteisen ajan viettämistä varten. Asukkaat osallistuvat päivittäin kodin askareisiin kykyjensä ja taitojensa mukaan. (Kotkan kaupunki 2010b.)

Osa asukkaista käy kodin ulkopuolella päivätoiminnassa, työelämässä työ- ja toimintakeskuksissa, tai erityisopetusta tarjoavassa koulussa. Sekä kodissa että kodin ulkopuolella asukkaille pyritään tarjoamaan mahdollisimman paljon virikkeellistä toimintaa. Myös vanhempien luona asuvat kehitysvammaiset voivat mennä Mussalokotiin ti-

lapäishoitojaksoille. Mussalokodissa työskentelee 9 ohjaajaa, sekä lisäksi vastaava ohjaaja. (Kotkan kaupunki 2010b.)

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat Mussalokodissa asuvat kehitysvammaiset henkilöt, joista keskityin tarkkailemaan lähemmin kolmea henkilöä. Näiden henkilöiden valinnassa käytin apuna projektiin osallistuneen lähihoitajaopiskelijan, sekä Mussalokodin työntekijän tietoutta kohderyhmän henkilöistä. Käytin apuna myös omia Mussalokodilla tutustumiskäynnillä, josta kerron tarkemmin sivulla 34, tekemiäni havaintoja. Valitsemani kolme henkilöä erottuivat joukosta tutustuessani heihin. Kyseisillä henkilöillä kehitysvamma ilmeni eri tavoin, ja he olivat persoonina hyvin erilaisia, mikä mahdollisti opinnäytetyön aiheen tarkastelun laajemmin ja kokonaisvaltaisemmin.

5 TEOREETTISTEN LÄHTÖKOHTIEN TARKASTELUA

Teoreettisessa viitekehyksessä keskityin Eriksonin psykososiaalisen vaiheteorian, kehitysvammaisuuden, psykososiaalisen toimintakyvyn ja sen tukemisen sekä Seppälä & Sundinin kehitysvammaliitolle kehittämän psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen tarkoitetun, Toimi-menetelmän tarkasteluun. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian olen valinnut siksi, koska yksilöllisen kehityshistorian katsotaan olevan lähtökohtana rakenteellisille vaurioille ja koska Erikson huomioi kaikille yhtenäiset kehitysvaiheet osana sosiaalisen ympäristön muutoksia. Aineiston analysoinnissa sekä työni teoreettisten lähtökohtien runkona olen käyttänyt Kehitysvammaliiton Seppälä & Sundinin v. 2011 laatimaa, kehitysvammaisen psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen tarkoitettua Toimi-menetelmää.

5.1 Eriksonin psykososiaalinen vaiheteoria

Eriksonin psykososiaalinen vaiheteoria kuvaa kehitystä, sekä sosiaalisen ympäristön muutosten vaikutuksia kehitykseen. Jos ympäristön psykososiaaliset haasteet ratkaistaan onnistuneesti, voidaan saavuttaa uusi psyykinen vahvuus tai tunne, jolloin ympäristöön sopeutuminen on helpompaa. (Aspinmaa & Maikkola 1997, 18; Seppälä 1997, 10.)

Vauvaiässä kehitystehtävänä on saavuttaa sosiaalinen luottamus, joka syntyy, kun lapsi tuntee olevansa turvassa ja hänen tarpeensa tyydytetään. Tällöin lapsi kokee alkeellisen identiteettitunteen. Jos kehitystehtävä epäonnistuu, lapsi tuntee olonsa turvatto-

maksi ja lapsesta tulee epäluottavainen. (Aspinmaa & Maikkola 1997, 18; Erikson 1962, 239.)

Varhaislapsuudessa muodostuu itsenäisyyden tunteen perusta. Vanhemmat voivat liiallisella rajoittamisella, periksi antamisella tai liian korkeita vaatimuksia asettamalla aiheuttaa sen, että lapsi häpeää, epäilee itseään, tai kääntyy itseään vastaan. (Aspinmaa & Maikkola 1997, 18; Erikson 1962, 242–245.)

Leikki-ikäiselle lapselle tärkeää on hänen oma-aloitteellisuutensa huomioiminen. Jos lapsen pyrkimykset jätetään huomioimatta, hän voi tuntea syyllisyyttä, luopua oma-aloitteisista pyrkimyksistään ja taantua, sen sijaan, että tuntisi mielihyvää oman toimintansa tärkeydestä. (Aspinmaa & Maikkola 1997, 18; Erikson 1962, 245–247.)

Kouluiässä lapsi kokee oman pystyvyytensä. Hän toimii itse ja pystyy saavuttamaan erilaisia asioita. Lapsi tiedostaa omat taitonsa ja on tyytyväinen tehdessään asiat periksi antamatta loppuun asti. Jos lapsi kokee itsensä taidottomaksi tai tuntee jäävänsä kaveripiiriin ulkopuolelle, hän voi tuntea alemmuutta kyvyistään ja fyysisistä ominaisuuksistaan, jolloin hän tuntee olevansa muita heikompi, eikä samaistu muihin samankäisiin. Tällöin on tärkeää eri keinoin auttaa lasta pääsemään mukaan erilaisiin toimintoihin. (Erikson 1962, 247–248.)

Nuoruusiässä muodostuu identiteetti. Nuori etsii omaa paikkaansa ja vertaa itseään muihin. Kehitysvaiheen epäonnistuminen johtaa roolien hajaantumiseen, jolloin nuori kokee, ettei tunne itseään, eikä tiedä mitä elämältään haluaa. Vaiheen onnistuessa nuori kokee minänsä aitouden. (Erikson 1962, 249–250; Aspinmaa & Maikkola 1997, 19.)

Kuudennessa kehitysvaiheessa nuoren minäkuva vahvistuu ja hän kokee läheisyyden tunteen. Kehoaan ja itseään hallitsemalla, nuori kohtaa erilaiset suhteensa läheisiin ihmisiin. Epävarmuus itsestä voi johtaa eristäytymiseen. Perusvoimaksi tämä kehitysvaihe antaa rakkauden. (Erikson 1962, 250–253; Aspinmaa & Maikkola 1997, 19–20.)

Aikuisuuden kynnyksellä vastuun ottaminen omasta elämästä korostuu ja omia taitoja hyödynnetään. Ongelmat tässä vaiheessa voivat lamaannuttaa nuoren, jolloin hän kadottaa itsensä ja sidokset muihin ihmisiin. (Erikson 1962, 253.)

Ihminen pyrkii sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Sisä- ja ulkomaailman varhainen eriytyminen toisistaan vaikuttaa heijastamiseen, sisäistämiseen, sekä suojautumiskeinoihimme. Kehitysvaiheiden onnistuttua ihminen on vahvempi, sekä identiteetiltään ehyempi. Ihmiset kehittyvät yksilöllisesti ajallaan, eri kasvu- ja kehitysvaiheiden kautta, erilaisissa ympäristön vaatimuksissa. Ihmisen kehitykseen vaikuttaa se, miten hän suhtautuu ympäristön erilaisiin vaatimuksiin. Kehitysvammaisuus esiintyy näiden kehitysvaiheiden aikana. (Erikson 1962, 239–242, 254–257; Aspinmaa & Maikkola 1997, 20.)

Psykiatri Anton Dosen on sosioemotionaalisen kehityksen dynaamisessa kehitysmallissaan yhdistänyt mm. Eriksonin, Mahlerin ja Piagetnin teorioita. Mallissa on adaptaatiovaihe (0–6 kk), jossa aika, paikka ja ihmiset hahmottuvat rakenteellisesti. Sosiaalisaatiovaihe (6–18 kk), jossa koetaan liittyminen ja perusturvallisuus, sekä individuaatiovaihe (18–36 kk), jossa läpikäydään irtautuminen ja yksilöllistyminen. Dosen on esittänyt, että kehitysvammaiset läpikäyvät samat kehitysvaiheet kuin muutkin lapset, mutta se, miten puutteellisesti jokin vaihe käydään läpi, vaikuttaa siihen, miten oireet myöhemmin ilmenevät. (Seppälä 1997, 10.)

Adaptaatiovaiheen puutteellinen läpikäyminen ilmenee myöhemmällä iällä mm. vetäytymisenä, passiivisuutena sekä yliherkkyytenä. Sosiaalisaatiovaiheen puutteet tulevat myöhemmin esille mm. läheisiin kohdistuvana aggressiivisuutena sekä pelkona vieraita ihmisiä kohtaan. Individuaatiovaiheen ongelmia kuvastavat mielialojen vaihtelut, huomionhakuisuus, levottomuus, sekä vaikeutuneet suhteet ikätovereihin. (Seppälä 1997, 10–11.)

5.2 Toimi-menetelmä psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen

Toimi on laadittu vammaispalvelun tuki- ja palvelusuunnittelun avuksi vuonna 2011, ja se auttaa laatimaan laaja-alaisen kuvauksen henkilön psykososiaalisen toimintakyvyn eri alueista, vahvuuksista ja rajoituksista. Menetelmän lähtökohtana on käytetty AAIDD:n (American Association on intellectual and Developmental Disabilities) v. 2009 julkaisemaa määritelmää kehitysvammaisuudesta. Menetelmä soveltuu psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen noin 14–15 vuodesta eteenpäin. (Seppälä & Sundin 2011, 6.)

Toimi-menetelmässä psykososiaalista toimintakykyä tarkastellaan psykososiaalisena selviytymisenä asuin- ja toimintaympäristössä, 12 siihen kuuluvan sisältöalueen mukaan. Sisältöalueet ovat ilmaisutaidot, tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus, välineelliset taidot, sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot, empatia, itseluottamus, liikkumiskyky, hygienia ja siisteys, kodin askareet, työkyky, sekä ympäristössä liikkuminen ja toimiminen. Jokainen alue sisältää arviointiasteikkoja, joilla määritetään edellä mainittujen ominaisuuksien, piirteiden tai taitojen tasoja. Tarkastelemalla henkilön taitoja, voimavaroja, sekä niiden käyttöä, pyritään luomaan kuva hänen selviytymisestä elämässään. (Seppälä & Sundin 2011, 5, 14–26.)

5.3 Kehitysvammaisen psykososiaalinen toimintakyky

Kehitysvammaisuus nähdään yksilön fyysisenä (käytännön taidot), psyykkisenä (käsitteelliset taidot) tai sosiaalisena (sosiaaliset taidot) poikkeavuutena. Kehitysvamma ilmenee ennen yksilön täyttäessä 18 vuotta. Psykkinen kehitysvammaisuus ilmenee erityisesti vaikeuksina oppia ja selviytyä itsenäisesti päivittäisistä toiminnoista. (Leväniemi 1997, 5–6; Seppälä ym. 2012.)

Psykososiaalinen toimintakyky on osa fyysistä toimintakykyä ja sitä on vaikea kuvata siitä irrallaan. Yleisemmin psykososiaalisella toimintakyvyllä viitataan kykyyn tulla toimeen tavanomaisissa yhteisöelämän tilanteissa. Toimintakyvyn ongelmat, puutteet liikkumisessa ja kommunikoinnissa vaikuttavat ihmisen sosiaalisiin suhteisiin ja siihen, miten aktiivisesti ihminen osallistuu niiden ylläpitämiseen. Kehitysvammaiset kokevat vammansa ennen kaikkea sosiaalisena haittana, joka ilmenee heidän suhteissaan muihin ihmisiin ja ympäristöön. Kehitysvammaisuudelle ominaista on tämänhetkisen toimintakyvyn huomattava puutteellisuus sekä heikkoudet älyllisessä toiminnassa ja adaptiivisissa taidoissa. Kehitysvammaisuus vaikuttaa yksilön sosiaaliseen asemaan, sekä hänen mahdollisuuksiin sopeutua yhteiskuntaan. (Aspinmaa & Maikkola 1997, 12; Kehitysvammaliitto Ry 1995, 15; Kettunen ym. 2009, 47–48.)

Adaptiiviset taidot tulevat esille henkilön kyvyssä toimia iälleen ominaisella tavalla yhteisössä. Adaptiivisten taitojen puutteet ilmenevät kommunikaatiossa, itsestä huolehtimisessa, kotona asumisessa, sosiaalisissa taidoissa, itsehallinnassa, terveydessä ja turvallisuudessa, oppimiskyvyssä, vapaa-ajassa, sekä työssä. Adaptiiviset taidot ovat niitä käsitteellisiä, sosiaalisia ja käytännöllisiä taitoja, joita ihminen käyttää selviytyäkseen jokapäiväisessä elämässä. Käsitteellisiä taitoja ovat mm. äidinkielen puhumi-

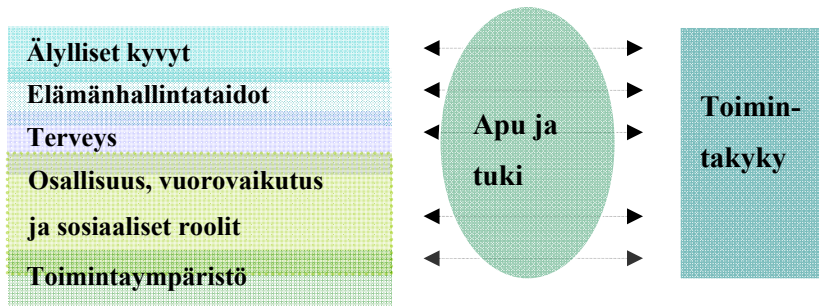
nen ja ymmärtäminen, lukeminen, kirjoittaminen jne. Sosiaaliin taitoihin kuuluvat kyky rakentaa ja ylläpitää ihmissuhteita, kyky käyttäytyä asian mukaisella tavalla, vastuullisuus, lakien ym. noudattaminen, sekä huolehtiminen omasta turvallisuudesta. Käytännöllisiin taitoihin kuuluvat omasta siisteydestä huolehtiminen, kotona, liikkumisessa, työnteossa ja vapaa-ajalla toimiessa tarvittavat toiminnalliset taidot. (Leväniemi 1997, 5-6; Seppälä. & Rajaniemi 2012.)

Kehitysvammaisella on puutteita ymmärtää ympäröivää maailmaa. Vammaisuuden aste vaikuttaa siihen, miten yksinkertaisena ja konkreettisenä todellisuus käsitetään. Jokainen on myös yksilö, joka näkyy mm. heidän tunteissa, tahdossa, aistimisessa, toimimisessa ja olemisessa muiden ihmisten kanssa. Kehitysvammaisen ymmärtää todellisuutta eri aistien välittämää informaatiota työstämällä ja tulkitsemalla. (Koistinen, Ruuskanen & Surakka 2004, 353.; Kehitysvammaliitto Ry 1995, 23.)

Keskivaikeasti älyllisesti kehitysvammaisen (ÄO 35–49/ÄI 6–8 v.) voi oppia toimimaan omineen, mutta osalle on välttämätöntä päivittäinen tuki. Useimmat osallistuvat työelämään ohjattuina tai vaihtoehtoisesti työskentelevät työkeskuksissa. Vaikeasti kehitysvammaista henkilöä (ÄO 20–34/ÄI 3–5 v.) on tuettava ja ohjattava jatkuvasti. He tarvitsevat huomattavaa tukea kaikessa toiminnassaan ja riippuvaisuus muista on suuri. (Koistinen. ym. 2004, 354.) Ymmärryksen taso on suhteutettu kehitysvammaisen ikään ja kokemuksiin. Todellisuudentaju muodostuu ymmärryksen ja aistikokemusten kautta ja johtaa henkilön tilan-, ajan-, laadun-, määrän- ja syysuhteidentajun rakentumiseen. Kehitysvammaisen ymmärrystä voidaan tukea vaihtelevilla kokemuksilla ja virikkeellisellä ympäristöllä. (Kaski ym. 2002, 188)

Kehitysvammaisilla voidaan erottaa eri ymmärryksen tasoja. A-tasolla toimivat syvästi ja vaikeasti kehitysvammaiset henkilöt. Ymmärryksen C-tasolla toimivat useimmat lievästi kehitysvammaiset henkilöt. Opinnäytetyössäni havainnoimani Mussalokodin kolme kehitysvammaista henkilöä sijoittuvat B-tasolle, he ovat keskivaikeasti/ vaikeasti kehitysvammaisia. He kommunikoiivat, ymmärtävät puhetta, sekä liikkuvat itsenäisesti tutuissa ympäristöissä. He oppivat jäljittelemällä, sekä mieltävät ympäristöä kokonaisuutena ja tekevät havaintoja todellisuudesta aistiensa välityksellä. Heidän oppimista voidaan tukea kuvallisin symbolein, harjoittelemalla ja jäljittelemällä todellisia tilanteita. (ks. Ikonen 1999, 96–98, 100–101; Kaski ym. 2002, 189.)

Toimintakyky on monialainen, ja siihen vaikuttavat monet eri tekijät yhtä aikaa. Vaikuttavia tekijöitä ovat kehitysvammaisen henkilön yksilölliset ominaisuudet ja henkilökohtaiset vaikuttajat (henkilön tausta, elämäntilanne, älykkyys, terveys), toimintaympäristöön liittyvät asiat, yksilöllinen toiminta, saatavissa oleva apu ja tuki, sekä ulkopuolella vaikuttavat asiat kuten toimintaympäristö, sen säännöt ja ominaisuudet (kuva 3.);(Seppälä & Sundin 2011, 5; Rissanen 1999, 31.)

Kuva 3. Yksilöllisen toimintakyvyn osatekijät ja rakenne (Seppälä & Sundin 2011, 5)

Seuraavissa alaotsikoissa käyn yksitellen käsitteinä läpi kuvan 3 esittämät yksilöllisen toimintakyvyn osatekijät, älylliset kyvyt, elämönhallintataidot, terveys, sosiaaliset taidot, toimintaympäristö, sekä apu ja tuki.

5.3.1 Yksilölliset ominaisuudet

Kehitysvammaan liittyy aina estynyt tai puutteellinen älyllinen toimintakyky, joka vaikeuttaa ja haittaa yksilön sopeutumista ja toimintaa yhteisössä. Älyllisillä toiminoilla tarkoitetaan henkilön yleistä henkistä suorituskkyä. Tähän kuuluvat päättely-, ja ongelmanratkaisukyky, monimutkaisten asiayhteyksien ymmärtäminen ja kokemuksesta oppiminen. (Seppälä ym. 2012.)

Elämönhallintaan liittyvät valintojen tekeminen, oppiminen, aikatauluissa pysyminen, oma-aloitteisuus, eri toimintojen suorittaminen, sekä avun pyytäminen tarvittaessa. Elämönhallintaa voi kuvata elämäneheytenä, ihminen hallitsee omaa elämäänsä, omaa riittävästi voimavaroja ja on tasapainoinen. Ymmärrys itsestä, elämästä ja ympäristöstä edesauttaa erilaisista tilanteista selviytymistä. Oman elämän hallintaa voi heikentää

riippuvaisuus muiden avusta. Apuvälineiden tarve arjen toiminnoissa voi aiheuttaa myös negatiivisia tunteita, koska omatoimisuudesta halutaan yleensä pitää kiinni. (Kettunen, Kähäri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihalainen 2002. 48–49; Kehitysvammaliitto Ry 1995, 52.)

Henkilön terveys vaikuttaa hyvin paljon hänen toimintakykynsä. Terveystilaa ja toimintakykyä haittaavat vammat, vaivat, tai sairaudet. Terveys nähdään biopsykososiaalisena ilmiönä, jonka vuoksi huomio kiinnittyy fyysisten tekijöiden lisäksi terveystietämiseen, psyykkiseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen tukeen. Hoitotiede kuvaa terveyden monialaisena, joka käsittää ihmisen kokonaisuutena tai muuttavana prosessina. Terveysteen kuuluvat itsehoito, huolenpito itsestä, sekä ihmisen arkielämä. (Seppälä ym. 2011, 27; Rissanen 1999, 24.)

Sosiaaliset taidot liittyvät sosiaalisiin tilanteisiin ja kanssakäymiseen muiden ihmisten ja ympäristön välillä, sekä oman käyttäytymisen säätelyyn. Sosiaaliset taidot käsittävät opitut taitomme, joiden kautta kommunikoimme ja ilmaisemme itseämme. Ihminen osaa sopeuttaa omaa käyttäytymistään tilanteiden vaatimalla tavalla. Roolikäyttäytymiseen vaikuttaa mm. se, miten yksilö omaa roolinsa ja millaisia odotuksia häneen kohdistuu. Ihmiskontakteille on ominaista sosiaaliset tilanteet ja suhteet, sosiaaliset taidot, yhtenäisyyden, osallistumisen ja yksinäisyyden kokemukset, sekä harrastustoiminta. (Seppänen, ym. 2009, 7–8; Rissanen 1999, 40–41; Vainio, 2009.)

Kehitysvammaisilla on puutteita sosiaalisissa taidoissa, jotka ilmenevät mm. koulussa ja työelämässä. Velvollisuuksien lisääntyessä ihmissuhteisiin, sosiaalisiin taitoihin ja haasteista selviämiseen liittyvät ongelmat saattavat lisääntyä. Tällöin yksilö ei pysty sopeutumaan uusiin elämäntilanteisiin, joka tulee esille fysiologisissa, käytökseen ja tunnetiloihin liittyvissä tilanteissa. Sosiaalisten taitojen puutteellisuutta pidetään sopeutumattomuuden syynä. (Ikonen 1999, 385–386.)

5.3.2 Toimintaympäristö

Toimintaympäristöön kuuluvat sen ominaisuudet ja toimintasäännöt. Elin- ja toimintaympäristössä selviytymiseen liittyvät ongelmat ovat yksilökohtaisia. Kyse voi olla toimintakykyrajoitteiden ja ympäristön yhteensopimattomuudesta, oman itsensä ja kotinsa huolehtimiseen sekä sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvien taitojen tai motivaation puutteellisuudesta. Omatoimisuutta tulisi tukea niin, että yksilö pystyisi selviyty-

mään ja huolehtimaan mahdollisimman itsenäisesti päivittäisistä toiminnoistaan. Toiminnan mielekkyys ja oikein suhteutetut tavoitteet lisäävät motivaatiota. (Kettunen, ym. 2002, 57, 62–63; Seppälä & Sundin 2011, 5.)

Päivittäisistä toiminnoista selviytyminen kuuluu itsenäistymiseen, joka parantaa kehitysvammaisen henkilön elämänlaatua. Päivittäiset toiminnot ovat toimintoja, joita ihmiset tekevät päivittäin tarvitsematta apua. Toimintoja ovat syöminen, peseytyminen, pukeutuminen, hygieniasta ja siisteydestä huolehtiminen (wc-toiminnot), sekä liikkuminen. Päivittäisistä toiminnoista selviytymisen arvioiminen on tärkeää määriteltessä yksilöllistä avun ja tuen tarvetta. (Aspimaa & Maikkola 1997, 4; Investopedia 2012.)

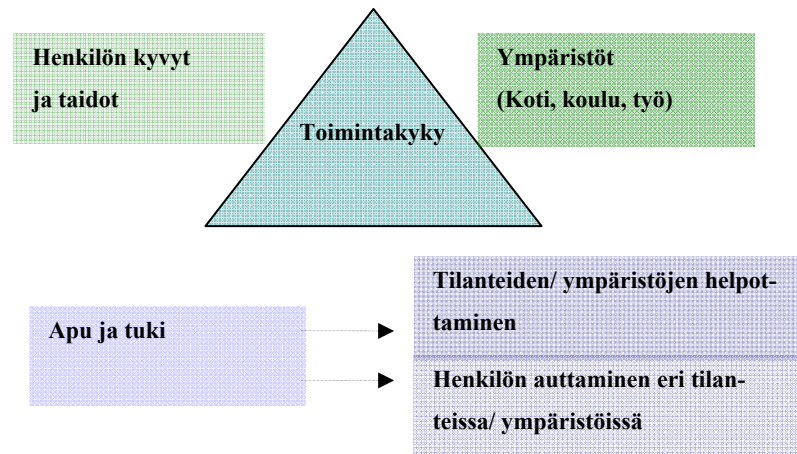
5.3.3 Toimintakyvyn tukeminen

Toimintakyvyn ongelmat, kuten puutteet liikkumisessa vaikuttavat ihmisen käyttäytymiseen. Kielellisiin ongelmiin, puheen ymmärtämiseen ja kommunikointiin liittyvät usein myös sosiaaliset ja emotionaaliset ongelmat. Näiden ongelmien aiheuttamat muutokset heijastuvat ympäristöön. Toiminnanvajaavuudessa oleellista on toimintakyvyn heikkeneminen, joka vaikeuttaa jokapäiväisistä toiminnoista selviytymistä. Toiminnanvajaavuuteen eli vammaisuuteen kuuluvat fyysinen tai psyykinen vamma tai heikkous, toiminnan ja osallistumisen esteet sekä yksilön sopeutuminen niihin. (Kaski ym. 2002, 19; Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 130; Rissanen 1999, 31.)

Psykososiaalinen tukeminen on tuettavan henkilön auttamista, toiminnan mahdollisuuksien edistämistä, sekä hänen omien kykyjensä hyödyntämistä. Tukemisessa keskitytään toimintakyvyn edistämiseen, toiminnan lisäämiseen, haitallisten tapojen tai tottumusten vähentämiseen, sekä uusien taitojen omaksumiseen. Tärkeää on myös myönteinen asenne ja realistinen minäkäsitys sekä elämisen laadun ja sen mielekkyyden lisääminen. (Kettunen ym. 2009, 59; Seppälä 1997, 95–96.)

Kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn tukeminen: auttaminen, osallistumisen vahvistaminen, tilanteiden ja ympäristöjen helpottaminen sekä vaihtelevien kokemusten tarjoaminen, vahvistavat toiminnan mahdollisuuksia ja selviytymistä elinympäristössä ja arjessa (kuva 4). Psykososiaaliset tekijät vaikuttavat merkittävästi toimintakykyyn. Yksilön fyysinen ja psyykinen toiminta on sidoksissa sosiaaliseen vuorovaikutukseen, sosiaaliseen maailmaan, sekä ulkoiseen ympäristöön. Toimintakykyyn liittyä olennaisesti toimintaympäristö, liian vähäiset kokemukset ja virikkeet haittaavat toi-

mintakyvyn kehittymistä. (Kaski ym. 2002, 205–206; Seppälä & Rajaniemi 2012.)

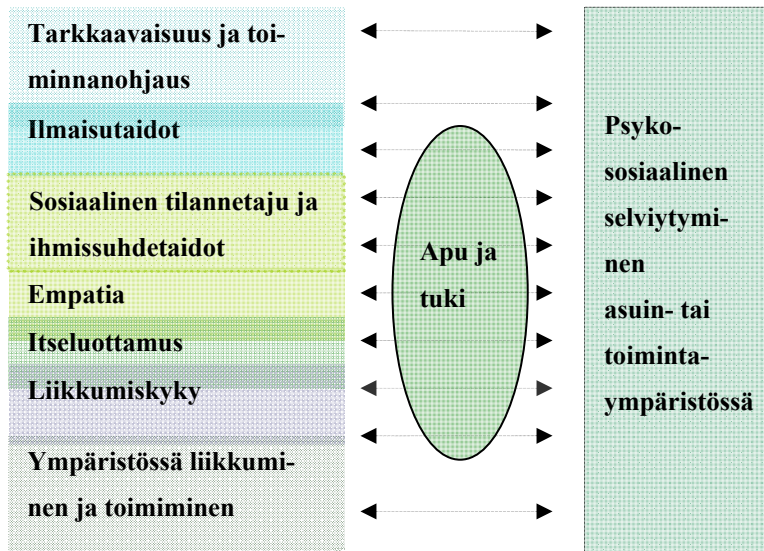

Kuva 4. Toimintakyvyn parantaminen eri tukitoimilla (Seppälä & Leskelä-Ranta 2007)

5.4 Psykososiaalinen selviytyminen asuin- ja toimintaympäristössä

Tässä opinnäytetyössä olen tarkastellut Mussalokodin kolmea kehitysvammaista henkilöä Seppälä & Sundinin Toimi-menetelmässä esitetyn psykososiaalinen selviytyminen asuin- tai toimintaympäristössä osion perusteella. Osio kattaa älyllisiin toimintoihin, adaptiiviseen käyttäytymiseen, henkilön osallistumiseen ja sosiaalisuuteen kuuluvia sisältöalueita arviointiasteikkoineen.

Omaan työhöni olen valinnut 12 osa-alueesta seitsemän, joita ovat tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus, ilmaisutaidot, sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot, empatia, itseluottamus, liikkumiskyky, sekä ympäristössä liikkuminen ja toimiminen (kuva 5). Jätin tarkastelusta pois alueet: välineelliset taidot, hygienia ja siisteys, kodinaskareet, sekä työkyky siksi, koska näiden asioiden tarkastelu edellisten asioiden lisäksi, vaatisi paljon laajempaa, intensiivisempää ja henkilökohtaisempaa kohderyhmän tarkastelua, joka ei myöskään ajan puolesta ollut mahdollinen.

Kuva 5. Psykososiaalinen selviytyminen asuin- tai toimintaympäristössä (Seppälä & Sundin 2011, 5)

5.4.1 Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus

Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus liittyvät tiiviisti toisiinsa. Tarkkaavaisuus on monimutkainen, eri toimintoihin jakautuva prosessi. Toimintoja ovat mm. tarkkaavaisuuden kohdentaminen ja ylläpitäminen tehtävään loppuun asti. Tarkkaavaisuus riippuu toiminnanohjaustaidoista. Toiminnanohjaukseen katsotaan kuuluvan mm. tarkoituksen mukaisen käyttäytymisen, tavoitteiden asettamisen, suunnittelun, suorituksen seurannan ja arvioinnin. (Lassila 2006, 1.)

Tarkkaavaisuus on keskittymistä parhaillaan tekemiin asioihin, huolimatta ympäristön ärsykeistä. Toiminnanohjaukseen liittyy se, että pystyy hallitsemaan eri vaiheita sisältäviä tehtäviä ja tavoittelemaan päämäärää. Tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen ongelmiin kuuluvat ärsykeherkkyys, keskittymisvaikeudet, sekä se, että toiminta ei mene alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Ärsykeherkkä häiriintyy helposti ulkoisista ärsykeistä, kuten kuulemistaan äänistä esim. muiden yskäisystä, kellon tikittämisestä jne. Keskittymisvaikeuksissa henkilön on vaikea istua hiljaa paikallaan, osallistua toimimiseen muiden kanssa yhdessä, noudattaa ohjeita, suunnitella toimintaansa, välttää impulsiivista käyttäytymistä tai olla keskeyttämättä muita. (Lassila 2006, 6.; Seppälä ym. 2011, 16.)

Tarkkaamattomuus on ylivilkkautta, toiminnan impulsiivisuutta, sekä vaikeutta suunnata tarkkaavaisuus ja ylläpitää se sen hetkisen tehtävän loppuun asti. Henkilö voi helposti siirtyä omaan mielikuvitusmaailmaansa, osallistumatta sen hetkiseen toimintaan. Ylivilkkaus ilmenee rauhattomuutena, jolloin henkilön on mm. vaikea istua paikallaan. Impulsiivinen henkilö toimii hätäisesti pohtimatta seurauksia, unohtaen säännöt, sekä häiritsee muiden ihmisten työskentelyä mm. asiankuulumattomilla kommentteilla. Vaikeudet tarkkaavaisuudessa ja toiminnanohjauksessa vaikeuttavat henkilön oppimista. (Lassila 2006, 6.)

5.4.2 Ilmaisutaidot

Itsensä, ajatustensa tai tahtonsa ilmaisu, sekä ilmaisun selkeys, ymmärrettävyys, sisällön johdonmukaisuus, sekä eleiden ja ilmeiden käyttö kuuluvat ilmaisutaitoihin. (Seppälä ym. 2011, 15.)

Kommunikointi tarkoittaa tietoista vuorovaikutusta, jolla ihmiset ilmaisevat toisilleen ajatuksiaan, tunteitaan, tarpeitaan, sekä tietojaan. Kommunikointi kehittyy vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kehitysvammaisella ihmisellä on yleensä jonkinasteisia ongelmia vuorovaikutustaidoissa, puheen ymmärtämisessä tai tuottamisessa. Puheen tuottamisen ongelmat voivat ilmetä mm. epäselvänä puheena ja sananlöytämisen vaikeutena keskusteltaessa. Puheen ymmärtämisen vaikeudet vaikeuttavat merkittävästi kommunikointia. Puheen rinnalla ihmiset käyttävät muita kommunikoinnin keinoja kuten mm. ilmeitä, eleitä, ääntelyä, naurua ja itkua, sekä kirjoitettua kieltä, viittomia ja graafisia merkkejä. (Laine 2007.)

5.4.3 Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot

Sosiaaliset taidot liittyvät sosiaalisiin tilanteisiin ja kanssakäymiseen muiden ihmisten ja ympäristön välillä, tunteiden tunnistamiseen, sekä oman käyttäytymisen säätelyyn sosiaalisten tilanteiden vaatimalla tavalla. Sosiaaliset taidot käsittävät vuorovaikutuksellisen toiminnan, kommunikoinnin ja itsensä ilmaisun. Henkilöllä, jolla sosiaalinen tilannetaju on heikko, on vaikeuksia arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Tällöin syntyy helposti väärinkäsityksiä ja henkilöä on helpompi käyttää hyväksi. Kehitysvammaisen älyllisen toimintakyvyn puutteet vaikeuttavat ja haittaavat yksilön sopeutumista ja toimintaa yhteisössä. (Kehitysvammaliitto Ry 1995, 23, 52; Seppälä ym. 2011, 18.)

Vuorovaikutuksen ongelmia aiheuttavat riittämättömät sosiaaliset taidot tai ongelmat oman sosiaalisen roolin hahmottamisessa. Heikot sosiaaliset taidot voivat johtua siitä, ettei kehitysvammaisella henkilöllä ole tarpeeksi usein mahdollisuuksia jakaa kokemuksia yhdessä toisten kanssa, eikä paneutua keskustelukumppanin mielipiteisiin. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä estävät esimerkiksi sosiaalinen toimintaympäristö tai puhevaikeudet. Sosiaalisia taitoja edistävät ikä, sekä elämäkokemus. (Leväniemi 1997, 8; Seppälä ym. 2011, 19.)

5.4.4 Empatia

Empatiaa on se, miten henkilö myötäelää toisten tunteita, asettuu toisten asemaan, huomioi muita tai säilyttää eron omien ja toisten tunteiden välillä. Ihminen joka ei tunne empatiaa, ei välitä toisista ihmisistä ja voi häikäilemättä käyttää hyväksi muita ihmisiä. (Seppälä ym. 2011, 20.)

Empatia on taitoa samaistua tai eläytyä toisen ihmisen tilanteeseen ja tunteisiin hetkelisesti, kuunnellen toista ihmistä ja antaen hänelle tilaa. Empaattisuus on tunteiden ja ajattelun vuoropuhelua, sitä miten ihminen hahmottaa itsensä suhteessa muihin ihmisiin ja ympäristöön. Empatian taito liittyy kehittyneeseen sosiaaliseen taitoon ja empaattisesti voidaan käyttäytyä eri tavoin. Alimmalla tasolla ihminen huomaa toisen ihmisen tunteet ja korkeimmalla tasolla toisen ihmisen tunteet ja huolenaiheet huomataan toisen ihmisen niitä sanomatta ja niihin myös vastataan. Empatian taidon puutteet voivat aiheuttaa vaikeuksia sosiaalisessa elämässä, koska samalle aallonpituudelle pääseminen muiden ihmisten kanssa on vaikeaa. Ihmisen kehittäessään itseään empatian taidoissa, hänelle on hyödyksi itsetuntemus, oman tunne-elämän ymmärrys, sekä kyky tulkita toisia ihmisiä vuorovaikutustilanteissa. (Tapiala 2009, 26.)

5.4.5 Itseluottamus

Itseluottamus on itsetuntoa ja varmuutta, kykyä luottaa itseensä, kykyihinsä ja mahdollisuuksiinsa. Myönteinen suhtautuminen nykyhetkeen ja tulevaan, sekä usko siihen, että omaan elämään on mahdollista itse vaikuttaa. Yleinen epävarmuuden tunne, toistuvat varmistelut, sekä arkuus kuvastavat heikkoa itseluottamusta, sekä sitä, että henkilö ei luota omiin kykyihinsä. (Seppälä ym. 2011, 21.)

Itseluottamus on hyvin tärkeä ominaisuus, koska ilman itseluottamusta ei voi saavuttaa asioita, monet asiat jäävät tekemättä tai niitä ei voi viedä loppuun asti. Itseluottamus saa ihmisen toimimaan ja tavoittelemaan päämääriään, sen turvin ihminen kehittyy ja saavuttaa tavoittelemissaan asioita. Vaikka ihmisellä olisi vähän tietoja ja taitoja, jos hän luottaa vahvasti itseensä, hän voi saavuttaa sen, mitä haluaa. Onnistumiset ja saavutukset, sekä menestyminen elämässä vahvistavat itseluottamusta ja ihminen on varmempi itsestään. Itsevarma ihminen on pidetty ja arvostettu, häneen uskotaan ja luotetaan. (Raghunathan, A. 2001.)

5.4.6 Liikkumiskyky

Liikkumiskykyyn liittyy fyysinen suorituskyky ja se, miten varmasti liikkuminen sujuu. Tahdonalaisten liikkeiden, liikesuoritusten ja eri liiketoimintojen yhdistämisen edellytyksenä ovat eriasteisten motoristen eli liikunnallisten taitojen hallinta. Ihmiset voivat olla joko liikunnallisesti lahjakkaita tai kömpelöitä. Yleinen kömpelyys tulee esille perusliikkumisen, kuten kävelyn ja juoksun aikaisena kehonhallinnan, liikkeiden myötäilyn ja rytmisyyden puutteina. (Kettunen ym. 2009, 116; Seppälä ym. 2011, 22.)

Motoriset taidot ovat osittain perinnöllisiä, mutta myös harjoitettavia taitoja, jotka ilmenevät sujuvina, rytmikkäinä liikesuorituksina, tilan ja liikesuuntien hahmottamisena, kehollisena ilmaisuna, sekä välineiden ja laitteiden käyttämisen taitona. Hyvän motorisen kyvyn omaava ihminen osaa hallita kehoaan, säädellä liikkeiden nopeutta ja voimakkuutta tilanteen mukaisesti, sekä tehdä erilaisia liikkeitä vastakkaisilla raajapareilla samaan aikaan. Motoriset taidot kehittyvät nopeasti noin 12-vuotiaaksi, jossain määrin vanhuusikään asti. (Kettunen ym. 2009, 116; Seppälä ym. 2011, 22.)

5.4.7 Ympäristössä liikkuminen ja toimiminen

Ympäristössä liikkumiseen ja toimimiseen kuuluvat se, miten henkilö liikkuu ja toimii kodin ulkopuolella ja selviytyykö hän itsenäisesti vai tarvitseeko hän tukea. Toimintatilanteisiin ja toimintakykyyn liittyvät sosiaaliset roolit ja suhteet, sekä kyseinen tilanne ja tilanteeseen sopiva tapa toimia. Toiminnan tulokseen vaikuttaa se, miten henkilö tulkitsee tilanteen ympäristöstä saamiensa viestien perusteella. (Leväniemi 1997, 8; Seppälä ym. 2011, 15.)

Valtion teknillinen tutkimuskeskus VTT:n mukaan viisi tähteä esteettömyyden mittarilla saa ylellinen ympäristö, joka on turvallinen, viihtyisä, sekä helppokäyttöinen ja sen toimivuutta on tuettu teknisin keinoin. Asuinympäristön tekniikalla, asunnossa ja pihalla käytetyillä perusratkaisuilla, esteettömyydellä ja turvallisuudella voidaan tukea henkilön itsenäistä suoriutumista. Itsenäistä suoriutumista tukeva tekniikka ts. helppokäyttöiset ja turvalliset aineet, tarvikkeet ja välineet helpottavat selviytymistä arkipäivän toiminnoista. Ruoanlaitto, hygienian hoito, siivous, vapaa-aika ja asuminen sujuvat itsenäisemmin. (Kettunen ym. 2009, 126.)

5.5 ICF- ja ICD-luokitus toimintakyvyn arvioinnin apuna

Kansainvälistä ICF-luokitusta on käytetty mittaamaan toimintakykyä, toimintarajoitteita, sekä terveyttä. ICF-luokituksen avulla kuvataan väestön toimintaedellytyksien kansainvälistä standardia hyvin tarkasti ja monialaisesti. Luokitus jakaa toimintakyvyn kehon toimintoihin, ruumiin rakenteeseen, suorituksiin ja osallistumiseen, sekä ympäristötekijöihin. WHO:n vuoden 2001 ICF-malli korostaa toiminnallista terveydentilaa, jonka mukaan pelkkä sairaus tai vamma ei anna riittävää kuvaa ihmisen toimintakyvystä ja terveydentilasta. Säilyneitä taitoja, vahvuuksia, mahdollisuuksia, toimintaa ja osallistumista pitäisi tuoda puutteiden sijasta esille. (Kettunen ym. 2009, 9; Seppälä ym. 2012.)

Suomessa on käytössä WHO:n ICD-10-tautiluokitus, jossa kehitysvammaisuutta määritellään älylliseen kehitysvammaisuuteen liittyvänä, estyneenä tai epätäydellisenä mielen kehityksenä. Heikommin kehittyneitä ovat erityisesti kehitysiässä opittavat, älylliset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset kyvyt. Älylliseen kehitysvammaisuuteen voi liittyä tai olla liittymättä myös muita henkisiä tai ruumiillisia häiriöitä. (Seppälä ym. 2012.)

ICD-10-luokituksen mukaisesti älyllisen kehitysvammaisuuden astetta arvioidaan vakioiduilla älykkyystesteillä, joita täydentävät sosiaalista sopeutumista tietyssä ympäristössä mittaavat asteikot. Älylliset kyvyt ja sosiaalinen sopeutuminen voivat muuttua ajan kuluessa ja parantua harjoittelun ja kuntoutuksen myötä lähtötasosta riippumatta, joten diagnosointi tulisi tehdä nykyhetken toimintatasosta. Luokituksessa kehitysvammaisuus jaotellaan lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään kehitysvammaan. Henkilö voi saada monenlaisia etuuksia ja palveluita, jotka auttavat mm. toimeentulossa, kotona ja arkielämässä. (Seppälä ym. 2012.)

6 TOIMINNALLISTEN TAPAHTUMIEN SUUNNITTELU JA TOTEUTUS

Suunnitteluvaihe loi pohjan opinnäytetyöprosessin kululle ja onnistumiselle. Vaiheessa minä ja lähihoitajaopiskelijat yhdessä Mussalokodin työntekijöiden kanssa suunnitelimme Repoveden retkeä ja kahta toiminnallista päivää siihen liittyen, tavoitteita, toiminnan järjestämistä, aikataulua, sekä tutkimuslupia. Lähihoitajaopiskelijoilla oli aiempaa kokemusta toimimisesta kehitysvammaisten kanssa, toinen oli ollut harjoittelussa noin kaksi kuukautta Mussalokodilla. Omaa opinnäytetyötäni ajatellen hankin tietoa kehitysvammaisuudesta, psykososiaalisesta toimintakyvystä, havainnoinnista, sekä toimintatutkimuksesta. Toiminnallinen suunnitelma auttoi myös löytämään vastauksia käytännön ongelmiin, kuten tutkimuksen puolueettomuuteen, tutkimusongelmien ja kysymysten hahmottamiseen, sopimukseen, aineiston hankintaan ja sen käsitteilyyn liittyviin pulmiin. (ks. Heikkinen ym. 2006, 19–20, 96–97.)

Alkuperäinen idea retken järjestämisestä tuli lähihoitajaopiskelijalta, joka oli ollut harjoittelussa Mussalokodilla. Hän suunnittelei retken järjestämistä Mussalokodin asukkaille yhdessä toisen lähihoitajaopiskelijan kanssa omaan opinnäytetyöhönsä liittyen. Tutkimuskohteena kehitysvammaisuus ja Mussalokodin kehitysvammaiset asukkaat tuntuivat mielenkiintoiselta ja kiinnostuin mahdollisuudesta saada kokemusta toimimisesta kehitysvammaisten kanssa.

Keskustelin opettaja Mirja Nurmen kanssa mahdollisuudesta tehdä Mussalokodin asukkaisiin ja retkeen liittyen oma opinnäytetyö. Keskustelussa Mirja ehdotti opinnäytetyöni aiheeksi kehitysvammaisen psykososiaalista toimintakykyä. Hän ehdotti myös, että käyttäisin aineistonhankinnassa havainnoinnin apuna videointia. Videokameralla tallennettu materiaali, sekä haastattelu aineistonhankintamenetelminä mahdollistivat aineiston läpi käymisen ja analysoinnin vaihe vaiheelta, oman aikatauluni mukaan. Kamera oli työvälineenä hyvä, koska videolta saatoin aina varmistaa tapahtuneen, muistellessa asiat voivat mennä herkästi väärään järjestykseen tai jotain voi jäädä havaitsematta. (ks. Vienola 2004.)

Kehitysvammaisten kanssa toimiessa ydinkäsitteeksi nousee psykososiaalinen toimintakyky ja opinnäytetyössäni on käytetty toimintatutkimuksellista lähestymistapaa siksi, koska se soveltuu parhaiten ihmisen sosiaalisen toiminnan tutkimiseen. Minulla oli myös mahdollisuus osallistua aktiivisesti tutkimukseen, sekä vaikuttaa positiivisella

tavalla kohderyhmän kehitysvammaisiin henkilöihin ja heidän toiminnan mahdollisuuksiinsa. (ks. Seppälä 1997, 5; Heikkinen 2006, 16, 19–20.)

Sain hyväksynnän opinnäytetyöni aiheesta oman kouluni, sekä yhteistyössä toimivien lähihoitajaopiskelijoiden koulun, Etelä-Kymenlaakson ammattiopiston puolesta. Tämän jälkeen tiedustelin asiaa puhelimitse Mussalokodin johtajalta Milla Räsäseltä huhtikuussa -2010, joka myös puolsi asiaa. Etelä-Kymenlaakson ammattiopiston kouluspäällikön Marja Virolaisen kanssa allekirjoitimme sopimuksen 6.5.2010 (liite 5). Mussalokodin johtajan Milla Räsäsen kanssa allekirjoitimme sopimuksen 30.6.2010 (liite 6).

Aluksi perehdyin kehitysvammaisia ja psykososiaalista toimintakykyä koskevaan teoriaan, luin kirjallisuutta havainnoinnista ja videokameran käyttämisestä apuvälineenä siinä. Täsmensin tietouttani kyselemällä Mussalokodista ja sen asukkaista siellä harjoittelussa olleelta lähihoitajaopiskelijalta ja Mussalokodin työntekijältä. Sain ideoita siihen, minkälaista toimintaa järjestämällä saisin parhaiten kohderyhmän psykososiaalista toimintakykyä esille ja videoitua. Mietin Mussalokodin kehitysvammaisia asukkaita kohderyhmänä, tutkimusongelmia, oman työni tavoitteita, toiminnallista osuutta, aikataulua, aineistonhankintaa ja sen käsittelyä. Toiminnallisen toteutuksen aikataulu oli sidoksissa lähihoitajien valmistumiseen ja sen vuoksi toiminnallinen osuus on tehty kesän 2010 aikana.

Laadin tutkimusluvat ja pyysin suostumuksen ja allekirjoitukset tutkimuslupiin tutkimukseen osallistuvien kehitysvammaisten tai heidän huoltajiensa kanssa. Suostumuslomakkeessa (liite 2/1) esittelin itseni, tutkimuksen tarkoituksen ja kysyin lupaa tutkimuksen tekemiseen, sekä siihen osallistuvien henkilöiden havainnointiin mm. videokameraa apuna käyttäen. Kerroin myös hävittäväni tutkimusmateriaalin työni valmistumisen jälkeen. Pyysin myös tutkimusluvan Mussalokodin johtajalta, vs. vammaistyön johtajalta Milla Räsäseltä opinnäytetyön tekemiseen, johon sain vahvistuksen sähköpostitse (liite 2/2).

Valitsimme retkikohteeksi lähihoitajaopiskelijoiden kanssa Repoveden kansallispuiston, koska se sopi parhaiten tavoitteeseemme edistää Mussalokodin asukkaiden toimintakykyä. Suunnittelimme Mussalokodin johtajan ja lähihoitajaopiskelijoiden kanssa retkeä. Mussalokodin johtaja ehdotti, että viettäisimme aikaa retkelle lähtijöiden kanssa ennen retkeä. Sovimme, että tapaamme retkelle lähtijät Mussalokodilla viikkoa

ennen retkeä, tutustumisen, mölkyyn peluun, kahvittelun, sekä retkestä kertomisen merkeissä, josta kerron tarkemmin s. 34. Kohderyhmään tutustuminen etukäteen, toimiminen osana yhteisön toimintaa, sekä luottamuksellisen suhteen luominen kohderyhmän jäseniin helpotti yhteistyötä, tutkimuksen onnistumista ja aineistonhankintaa, sekä vaikutti positiivisesti osallistujiin. (ks. Heikkinen ym. 2006, 33, 99–100.)

Mietimme lähihoitajaopiskelijoiden kanssa sitä, minkälainen toiminta ja virikkeet sopisivat kohderyhmälle parhaiten, sekä vahvistaisivat heidän kykyjään ja omatoimisuuttaan. Kävimme toisen lähihoitajaopiskelijan kanssa paikan päällä Repovedellä ennen Mussalokodin asukkaiden tapaamista. Tuolloin valitsimme kuljettavan reitin, suunnittelimme ohjelmaa, sekä otimme kuvia retkimaastosta, joilla havainnollistimme retken Mussalokodin asukkaille. (ks. Heikkinen ym. 2006, 19.)

Oma työni oli lähihoitajaopiskelijoiden tekemään valokuva-albumiin verrattuna huomattavasti laajempi. He ottivat Repovedellä valokuvia retken eri vaiheilta ja kokosivat ne kuvaselityksineen internetistä tilaamaansa albumiin. Valokuva-albumi on Mussalokodilla, jossa asukkaat, heidän vanhempansa ja työntekijät voivat katsella albumia aina halutessaan.

Projektin toiminnallinen päätapahtuma oli Repoveden retki Mussalokodin asukkaille, kaksi muuta toiminnallista tapahtumaa olivat oheistoimintaa retkeen liittyen. Retkelle osallistui Mussalokodin asukkaista kuusi henkilöä. Osallistujat valittiin Mussalokodin työntekijöiden avulla, huomioiden heidän toiminta- ja liikuntakykynsä, Repoveden maastoa ajatellen. Retkelle osallistujien tuli kaikkien kyetä liikkumaan ilman apuvälineitä, myös oma halukkuus osallistua retkelle vaikutti.

Toiminnalliset tapahtumat olivat toimivia, jonka mahdollisti hyvin toimiva yhteistyö Mussalokodin ja lähihoitajaopiskelijoiden kanssa, sekä huolellinen suunnittelu. Osallistujien sitoutumista ja positiivista asennoitumista vahvisti toiminnan suuntaaminen asioihin, jotka olivat osallistujille mieluisia. (ks. Heikkinen 2006, 101–104, 155.)

Toiminnallisten tapahtumien ja retken aikana halusimme luoda luottamuksellisen ja hyvän ilmapiirin, jolloin myös kohderyhmää olisi vaivatonta havainnoida. Huomioimme tilanteissa jokaisen asukkaan yksilönä ja pyrimme myös vahvistamaan heidän yhteenkuuluvuutta. Toiminnallinen osuus on opinnäytetyöni merkittävin osa, koska sen ympärille kaikki muu työssäni rakentuu.

Toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa otimme huomioon retkelle osallistuvien asukkaiden toimintakyvyn vahvuudet ja vaikeudet. Tiesimme Repoveden retkeä ja siihen liittyvää järjestämäämme oheistoimintaa mm. luonnossa liikkumista, uintia, ongintaa ja sanaselityspelin pelaamista ajatellen, että osallistujat liikkuvat ilman apuvälineitä, mutta epätasainen maasto ylä- ja alamäkeen olisi haasteellinen tasapaino-ongelmien ja pintojen korkeuserojen hahmottamisen vuoksi. Otimme huomioon haasteet asioiden ymmärtämisessä ja tulkinnassa sanaselityspelissä, johon valitsimme mahdollisimman yksinkertaiset ja tunnetuimmat asiat sanoin ja kuvin. Halusimme järjestää mahdollisimman monipuolista toimintaa, jossa kohderyhmän psykososiaalinen toimintakyky tulisi hyvin esille ja jotta osallistujat viihtyisivät

6.1 Aineistonhankintamenetelmät

Opinnäytetyön lähestymistapa oli kvalitatiivinen. Olennaista ei ollut tilastolliset yleistyksiset, vaan kehitysvammaisen psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaaminen ja sen ymmärtäminen, sekä ympäristön huomiointi. Oleellista oli saada mahdollisimman tarkka, tiheä, yksilökohtaisempi, ja muutamaan yksilöön keskittyvä otos, vaikkakin tärkeää oli saada myös kattava, asian tutkimiseen riittävä aineisto. Ennen otoksia olisi ollut hyödytöntä suunnitella tarkasti se, mihin havainnoinnissani keskityn, koska kehitysvammaisen henkilön käyttäytymistä on vaikea ennakoida ja käyttäytyminen on aina tilannekohtaista. Aineiston koko ei vaikuttanut tutkimuksen onnistumiseen, vaan aineisto oli riittävä, kun uutta tietoa ei enää syntynyt ja aineisto toi esiin riittävästi tietoa. Rajasin ja kävin aineistoa läpi moneen kertaan, jotta raportista tuli totuudenmukainen. (ks. Heikkinen ym. 2006, 105; Karasti, 2004. 3-4; Paunonen, ym. 1997. 44–45.)

6.1.1 Havainnointi

Toiminnallisessa prosessissa havainnointi oli hyvin tärkeä osa työtäni. Havainnoidessa kohderyhmää ja tarkemmin kolmea henkilöä siinä, kolmena eri kertana, tavoitteenani on ollut tutkimuskohteen ja sen toiminnan laaja-alainen havainnointi. Aineiston videointi on mahdollistanut kohderyhmän henkilöiden tarkkailun myös siten, että olen itse voinut osallistua toimintaan. (ks. Heikkinen ym. 2006, 16–17, 106.)

Havainnointi kohdistui Toimi-menetelmässä psykososiaalinen selviytyminen asuin- ja toimintaympäristössä esitettyihin osa-alueisiin, joita olen kuvannut sivuilla 22–27.

Havainnointi tapahtui kahdessa toiminnallisessa tapahtumassa Mussalokodilla, sekä Repoveden retkellä. Havainnoin kohderyhmää sekä tutussa ympäristössä heidän kotonaan, että vieraassa ympäristössä Repovedellä. Ympäristö tai havainnointini ei vaikuttaneet kohderyhmän henkilöiden toimintaan.

Havainnoimani asiat kirjasin muistiin, sekä tapahtumahetkellä, että sen jälkeen. Tallensin tapahtumat ja retken myös videokameralle. Videoinnissa olen käyttänyt ns. avointa tutkimusympäristöä, kuvasin laaja-alaisesti kohderyhmää ja tarkensin tutkimuskysymyksiäni, sekä teorian tietoutta vasta kuvausmateriaaliin tutustuttuani. Videotuja aineistoja olen käyttänyt sellaisenaan, tai omien päätelmien, havaintojeni, sekä keräämäni tietojen ohella. Videoidun aineiston ja tekemäni muistiinpanot kävin läpi heti tapahtumien jälkeen kotona. Toiminnallisen osuuden ollessa kokonaan ohi, kävin läpi koko videomateriaalin ja tein siitä muistiinpanoja. Katselin videonauhalla kohderyhmän toimintaa ja kiinnitin tarkkailussani huomiota Toimi-menetelmässä mainittuihin osa-alueisiin ja kirjasin ne listoina, jokaisen henkilön kohdalta muistiin. Tapahtumien ja retken aikana ja niiden jälkeen tekemäni muistiinpanot vahvistivat videolta havainnoimiani asioita. Kävin videomateriaalia läpi moneen kertaan prosessin aikana. Videomateriaalia katsellessani kelasin sitä edestakaisin ja välillä pysäytin sen tarkentaakseni havaintojani ja kirjatakseni asioita muistiin. (ks. Vienola, 2004.)

Videointia käytetään yleensä tavallisten arkipäivän tilanteiden tallentamiseen, sekä kommunikaatiota tutkittaessa. Videointi mahdollistaa nonverbaalisen viestinnän (ilmeiden, eleiden, liikkeiden ym.), tapahtumien, ihmisten ja ympäristöjen systemaattisen havainnoinnin. Kameraa apuvälineenä käyttäessä korostui yksilön intimitteettisuoja. Kohderyhmän henkilöt eivät kokeneet kuvaamista häiritseväksi ja henkilöiden anonymiteetti on säilynyt videointimateriaalia käyttäessäni. En julkaissut kuvaamaani materiaalia raportissani ja olen kuvannut henkilöt niin, ettei heitä voi tunnistaa. Eettinen herkkyys on korostunut kohderyhmän intimitteettisuojan säilyttämisessä ja lupien hankkimisessa, annoin myös kirjallisen lupauksen siitä, että kuvattavien anonymiutta pyritään suojelemaan ja kuvausmateriaali hävitetään lopuksi. (ks. Vienola 2004.)

Koska toimintakykyyn vaikuttavat ympäristön vaatimusten lisäksi yksilön toimintaedellytykset, sitä voidaan havainnoida ulkoapäin, tarkkailemalla ihmisen arkista selviytymistä ja käyttäytymistä. Huolellinen havainnointi ja ihmisten tarkkailu on työlästä, mutta auttaa saamaan välitöntä ja suoraa tietoa ihmisen tilasta, toiminnasta, käyt-

täytymisestä ja mahdollisista ongelmista. Havainnointi tapahtuu yleensä vieraassa ympäristössä ja havainnoidessaan tutkija voi pääosin keskittyä tarkkailemiseen, materiaalin tallentamiseen ja tietojen käsittelemiseen. Havainnointia käytetään, kuten omassa työssäni käytin, mm. vuorovaikutusta tutkiessa, vieraissa ja vaikeasti etukäteen suunniteltavissa tilanteissa, sekä tilanteissa, joissa tutkittavat eivät välttämättä halua kertoa asioista itse. Itse havainnoin sekä yksilöitä, että yksilöitä osana ryhmää. (ks. Hirsjärvi, ym.2007. 207–212; Kettunen ym. 2009, 56–57.)

Havainnointi voi olla joko systemaattista, vapaata, tai toimintaan mukautunutta, kuten omassa työssäni. Osallistuvan havainnoinnin ominainen piirre on, että tutkija osallistuu ryhmän toimintaan mukailen sitä, olemalla itse osa ryhmää. Osallistuminen voi olla joko täydellistä tai osallistuja voi osallistua ryhmän toimintaan havainnoijana, kuten itse tein. Kerroin ensimmäistä kertaa kohderyhmän tavatessani havainnoijan roolistani, apuna käyttämistäni videokamerasta sekä siitä, miksi havainnoin. Tutustuin ryhmän jäseniin ja olin mukana heidän toiminnassaan. Havainnoistani enemmän olen kertonut yksitellen jokaisen toiminnallisen tapahtuman kohdalla, sekä sivulla 39. (ks. Hirsjärvi ym. 2007, 211–212.)

Toiminnalliset toteutukset, kaksi toiminnallista tapahtumaa ja retken suunnittelimme ja toteutimme yhdessä lähihoitajaopiskelijoiden kanssa, mutta koska teimme erilliset oppinäytetyöt, kaikki omaan työhöni liittyvät asiat hoidin ja toteutin itse, kuten kohderyhmän videoinnin.

6.1.2 Haastattelu

Omassa työssäni käytin avointa haastattelua, joka oli joustava tapa tarvitsemäni tiedon saamiseen kohderyhmän henkilöistä. Haastattelussa voi tarkentaa asioita ja käydä keskustelua ja näin säädellä aineiston keruuta samalla. Erilaisia haastattelumetodeita ovat mm. strukturoitu-, eli etukäteen tiettyihin asioihin tarkoilla kysymyksillä keskittyvä, avoin-, eli keskustelun omaisesti etenevä tai yhdistelmähaastattelu, jossa voidaan lisätä etukäteen suunniteltuja kysymyksiä haastattelun edetessä. Toimintatutkimuksessa on yleensä käytetty teemahaastattelua, jossa edetään etukäteen valittujen aihealueiden mukaan, haastateltavan ehdoilla ja hänen vastaustensa mukaisesti. Haastattelija toimii haastattelutilanteissa alullepanijana, sekä tilanteen ohjaajana, joka pitää haastattelua yllä omilla kysymyksillään. Haastattelutilanne ja ilmapiiri ovat onnistumisen kannalta merkittäviä. Haastattelun voi nauhoittaa tai sen aikana voi tehdä muistiinpanoja, niin

kuin itse tein. Haastattelusta olen kertonut enemmän sivulla 39 ja haastattelun kysymykset ovat nähtävissä liitteessä 3. (Hirsjärvi ym. 2007. 199–206; Kettunen ym. 2009. 56.)

6.2 Ensimmäinen toiminnallinen tapahtuma ja toimintakyvyn kartoittaminen

Keskusteltuani ohjaavan opettajani, Mussalokodin johtajan, sekä lähihoitajaopiskelijoiden kanssa, päädyimme tapaamaan Mussalokodin asukkaat ennen retkelle lähtöä. Siihen liittyen teimme tutustumisretken toisen lähihoitajaopiskelijan kanssa Repoveden kansallispuistoon 7.8.2010, jotta voisimme havainnollistaa Mussalokodin asukkaille Repoveden retkimaastoa etukäteen, ennen retkeä. (ks. Kettunen ym. 2009, 27.)

Retkipaikkaan tutustuminen

Repovedellä suunnittelimme reitin asukkaiden toimintakyky huomioiden, sekä otimme kuvia, joiden avulla esittelimme retkimaaston etukäteen retkelle lähteville asukkaille. Repoveden vaellusreitit olivat meille entuudestaan tuttuja. Valitsimme kahdesta reittivaihtoehdosta helpommin kuljettavan reitin mutta jossa oli vaihtelevaa, epätasaista maastoa, lankkuja, kapeita ja kallioisia kohtia, joiden ohittamiseksi tarvittiin myös toisen auttavaa kättä. Mietimme myös, millainen toiminta tuo osallistujille virikkeellistä sisältöä ja on luonnossa helppoa toteuttaa, esim. onginta, uinti, itsetehdyn sanaselityspelin pelaaminen jne.

Paikan päällä kuljimme kaksi lyhyempää noin 2 km reittiä. Otimme matkan varrella runsaasti kuvia maastosta, levähdys ja uintipaikoista, sekä luonnosta, jotta voisimme tallentaa dvd:lle esityksen retkelle lähtijöiden nähtäväksi ennen retkeä. Molemmat reitit sopivat maastoltaan Mussalokodin asukkaille ja päätimme vasta ensitapaamisen jälkeen päättää, kumman reitin valitsemme.

Tutustumiskerta ja retkelle perehdyttäminen 14.8.2010

Tapahtuman tarkoituksena oli tutustua Mussalokodin asukkaisiin ja luoda heihin luotamuksellinen vuorovaikutussuhde, sekä samalla havainnoimalla kohderyhmää, saada selvyyttä heidän toimintakyvystään. Liikkumisesta ja selviytymisestä eri toiminnoista, kommunikoinnista, kehitysvamman vaikutuksesta toimintakykyyn (toiminnallinen haitta), arvioida kohderyhmän motivaatiota, sekä saada tietoa siitä, miten kohderyh-

män henkilöt toimivat yhdessä ja minkälaisia henkilöitä he ovat. Tämä auttoi suunnittelemaan sitä, minkälaista aineistoa minun oli mahdollista saada ja keitä henkilöitä valita tarkemman tutkimuksen kohteeksi. Samalla kerroimme Mussalokodin asukkaille tulevasta retkestä ja havainnollistimme retkimaaston dvd:lle tallentamani esityksen ke-ra.

Havainnot ja tapahtuman kulku:

Paikalla Mussalokodilla olivat minä ja toinen lähihoitajaopiskelija, Mussalokodin ohjaaja, sekä retkelle lähtevistä Mussalokodin asukkaista viisi henkilöä. Mussalokodin ohjaaja kertoi meille, että asukkaat olivat odottaneet meitä jo aamusta asti hyvin innokkaina.

Tutustumiskäynnillä kyselimme ensin yleisesti kuulumisia ja kertasimme sitä, mitä jatkossa teemme ja mitä varten olimme vierailulla. Yllätyin siitä, miten helposti lähestyttäviä ja vilpittömiä kohderyhmän henkilöt olivat. Meidät vastaanotettiin positiivisin mielin ja sain vaikutelman, että kaikki olivat mielellään projektissa mukana. Kukaan ei ollut vaivaantunut käyttämästäni videokamerasta ja sain hyvin kuvausmateriaalia kohderyhmän henkilöistä työtäni varten. Pidimme esittelykierroksen, jossa jokainen kertoi itsestään ja kesän vietostaan.

Esittelykierroksen jälkeen tiesin henkilöt, joita havainnoisin työssäni. Valitsin heidät, koska he erottuivat heti joukosta ja heillä kaikilla kehitysvamma tuli esille eri tavoin. Kaksi heistä oli puheliaita, hyvin avoimia, helposti lähestyttäviä ja iloisia. Yksi henkilö erottui joukosta sen vuoksi, ettei hän juurikaan puhunut vaan oli enimmäkseen omissa oloissaan. Esitän henkilöt työssäni henkilöinä A, B ja C. Kerron myöhemmin vielä lähemmin heistä. Henkilö A erottui heti joukosta, hän oli hyvin sanavalmis, elekielellään ilmeikäs ja puhelias. Hän erottui myös huomionhakuisuudellaan, toisinaan hän keskeytti toisten asukkaiden puheen ja käänsi huomion itseensä. Henkilö B oli myös sosiaalinen, hieman vaitonaisempi mutta hyvin huumorintajuinen ja iloinen. Henkilö C ei suostunut puhumaan lainkaan, vaan kääntyi pois päin, eikä suostunut rohkaisusta huolimatta kertomaan itsestään mitään. Tiesin, että keskittyisin hänen kohdallaan eleiden ja muun olemuksen havainnointiin, koska hän ei tuonut itseään muulla tavoin esille.

Esittelyjen jälkeen katsoimme dvd:lle tallentamiamme kuvia Repovedeltä ja kerroimme tulevasta retkestä. Kuvien tarkoituksena oli antaa retkelle lähtijöille esikäsitys ret-

kimaastosta ja paikasta sekä näin helpottaa retkelle lähtemistä ja siellä oloa. Kohde-ryhmän henkilöt tuntuivat olevan innoissaan tulevasta retkestä ja ajasta, jonka viettäisimme heidän kanssaan. Esityksen katselu sujui hieman levottomasti, henkilö A ja B suunnittelivat samaan aikaan tulevaa retkeä, eväiden syömistä, uintia, ongintaa ym. kaikkea mahdollista.

Tuokion lopuksi pelasimme Mөлккүя Mussalokodin pihalla ja vietimme kahvihetken. Henkilö C ei osallistunut Mөлккүyn palaamiseen, vaan meni huoneeseensa. Mөлккүя pelattiin hyvässä yhteishengessä. Mussalokodin asukkaat liikkuivat hyvin ja puupalikoi-takin kaatui joka heitolla.

Kahvihetkeen osallistuivat kaikki. Henkilö A piti puhetta yllä. Hän kertoi kaikesta itseensä liittyvästä ja tekemistään asioistaan tarkasti. Välillä hän saattoi kertoa jostakin iloisesta asiasta nauraen, toisinaan jostain surullisesta, jolloin myös itki. Hän oli hyvin avoin. Myös henkilö B osallistui keskusteluun jonkin verran, välillä hän saattoi leikkilisesti huomauttaa henkilö A:lle jotakin mutta lähinnä hän puhui silloin, kun häneltä kysyttiin jotain. Henkilö C ei puhunut rohkaisustamme huolimatta lainkaan mutta hänestä sai vaikutelman, että hän viihtyi meidän ja muiden asukkaiden joukossa.

Sovimme Mussalokodin työntekijän kanssa, että kirjoitan retken aikataulun ja ohjeet Word-tekstinkäsittelyohjelmalla paperille, jonka Mussalokodin ohjaajat sitten jakavat ennen retkeä osallistujille (liite 4). Eväisiin pyysimme avustusta Mussalon K-kaupasta ja Erkinkulmasta, loput tarvikkeet hankimme itse. Eväät kävimme noutamassa retkeä edellisenä päivänä. Taksikyödyin tilasimme noin viikkoa ennen retkeä. Mussalokodin asukkaille kustannuksia tuli edestakaisesta taksikyödyistä repovedelle Sote-kyödyillä.

6.3 Toinen toiminnallinen tapahtuma - Retki Repovedelle

Tavoitteena oli retkelle osallistuvien Mussalokodin asukkaiden toimintakyvyn edistäminen, erilaisten luontoelämysten tarjoaminen, yhteenkuuluvuuden parantaminen, sekä virkistäminen, jonka yhteisen ajan viettäminen luonnossa liikkuen, monipuolisen aktiviteetin ohessa mahdollisti.

Havainnot ja tapahtuman kulku:

Retkellä 21.8.2010 olivat mukana itseni lisäksi kaksi lähihoitajaopiskelijaa, Mussalokodin työntekijä sekä kuusi Mussalokodin asukasta. Tapasimme lähihoitajaopiskeli-

joiden kanssa Mussalokodilla klo 9.30. Saavuttuamme Mussaokodin pihaan, kaikki retkelle lähtevät Mussalokodin asukkaat olivat taksissa hymyissä suin odottelemassa lähtöä. Kohderyhmästä henkilö B oli sairastunut kuumeeseen eikä voinut osallistua retkeen.

Taksiin tullessamme, retkelle lähtijät tervehtivät iloisesti meitä ja vastasivat reippaasti, kun kyselimme kuulumisia. Matka Repovedelle sujui hyvin maisemia katsellen. Henkilö A piti keskustelua yllä henkilön C:n nukkuessa koko matkan ajan. Perille saavuttuamme katselimme ympärillemme ja lähdimme kävelemään hiljalleen luontopolkua eteenpäin kohti levähdyspaikkaa. Kävely sujui hyvin, muutamassa kallioisessa ylämäessä toinen toista auttaen. Luonnossa oli myös paljon ihmeteltävää ja välillä pysähdyimme katselemaan lintuja, puita ja kasveja. Mussalokodin asukkaista näki, että he nauttivat retkestä ja yhteisestä ajastamme luonnossa.

Levähdyspaikalla oli nuotiopaikka ja matala kallio, jonka äärestä oli hyvä onkia. Laitoimme madot koukkuihin ja annoimme Mussalokodin asukkaiden onkia. Joidenkin asukkaiden onkia pitelivät lähihoitajaopiskelijat yhdessä asukkaiden kanssa mutta suurin osa onki itse. Kaikki onkivat lähellä toisiaan, mutta vain kaksi heistä ”vaihtoi sanoja” keskenään. Henkilö A sai kalan, josta hän oli äärimmäisen ylpeä ja iloinen. Hän halusi toisen lähihoitajaopiskelijoista perkaavan kalan, kala paistettiin nuotiolla, jonka jälkeen hän sai oman saaliin syödäkseen.

Söimme nuotion ääressä eväsleipiä, paistoimme makkaraa ja joimme nuotiokahvit. Tämän jälkeen pelasimme sanaselityspeliä. Sanaselityspelin kortit tein tietokoneella itse toisen lähihoitajaopiskelijan avulla. Valitsimme tarpeeksi helppoja ja kaikkien tuntemia sanoja, kuten kukka, lumiukko, lintu jne. Kortteihin etsin kuvan internetistä ja kuvan alle kirjoitin tietokoneella kuvaa esittävän asian, jonka jälkeen tulostin kortit. Kaikki osallistuivat innostuneina peliin ja suurin osa pärjäsi omineen, ilman apua.

Mussalokodin asukkaat selittivät saamiaan kuvia hyvin, joku myös aina arvasi oikein ja niin peli jatkui. Kesä oli selityksenä lämmin, kukka kaunis, lumiukko - tehdään talvella, moppi - sillä siivotaan, lintu - se lentää jne. Henkilö C tarvitsi pelaamiseen tukea ja pelasi toisen lähihoitajaopiskelijan kanssa yhdessä. Lähihoitajaopiskelija suputti hänelle kortissa esittävää asiaa vastaavan selityksen, hän sanoi sen ja muut arvasivat. Hänen puheestaan ei saanut hyvin selkoa, mutta muutaman toiston jälkeen muut saivat

selville sen, mitä hän sanomallaan tarkoitti. Mussalokodin asukkaat viihtyivät toistensa seurassa, ja heidän keskuudessaan vallitsi hyvä yhteishenki koko retken ajan.

Paluu kävelymatkalla jokainen sai tehtäväkseen luontopussin keräämisen, josta oli tarkoitus askarrella myöhemmin. Asukkaat keräsivät pusseihinsa käpyjä, mustikan varpuja, kiviä ja lehtiä. Lopuksi ennen taksin tuloa pysähdyimme uimaan. Melkein kaikki uivat, henkilö A juoksi veteen ja viihtyi siellä hyvin polskutellen paikoillaan. Henkilö C suostui menemään veteen vasta pitkän rohkaisun jälkeen ja sittenkin vasta toisen lähihoitajaopiskelijan kanssa yhdessä, melkein sylikkäin. Uinti oli virkistävä kokemus kaikille ja he nauttivat siitä silmin nähden paljon.

Paluumatkalla klo 15 asukkaat olivat väsyneitä ja melko vaitonaisia, mutta iloisia. Retkemme oli sujunut suunnitelmien mukaan hyvin ja kaikki olivat tyytyväisiä. Mussalokodilla retkeilijät kertoivat innoissaan ohjaajalle retken tapahtumista. Sovimme Mussalokodin ohjaajan kanssa tulevamme Mussalokodille muutaman päivän kuluttua askartelun merkeissä.

Havaintoja kirjoitin sekä tapahtumien aikana, että kotiin palattuani paperille ylös. Videointi tapahtui Repovedellä tilanteen mukaan. Liikkuessamme tai jos halusin kuvata tarkemmin jotakin henkilöä tai tapahtumaa nauhoitin videokameralla itse, pääosin kamera oli jalustalla ja kohdensin sitä haluamaani tapahtumaan tai henkilöön. Olimme koko ajan ryhmässä, lähellä toisiamme, keskittyen aina yhteen toimeen esim. onginta kerrallaan, joten videointi oli helppoa.

6.4 Kolmas toiminnallinen tapahtuma - Askarteleminen ja työntekijän haastattelu

Tavoitteena oli kohderyhmän toimintakyvyn edistäminen askartelemalla, sekä tiedon kerääminen kohderyhmästä Mussalokodin työntekijää haastatteleamalla. Itse en osallistunut askarteluhetkeen, koska haastattelin tuolloin Mussalokodin työntekijää

Tapahtuman kulku ja havainnot:

Saapuessamme Mussalokodille 25.8.2010 asukkaat olivat meitä iloisin mielin vastassa. Pyysimme retkellä olleita asukkaita tuomaan keräämänsä luontopussit, jotta voisimme askarrella niistä. Lähihoitajaopiskelija kävi keräämässä Mussalokodin ympäristöstä luontopussin asukkaan kanssa, joka ei sairastumisensa vuoksi osallistunut suun-

nitellusti retkeen. Laitoin videokameran nauhoittamaan jalustalle askarteluhetkeä ja ohjasin lähihoitajaopiskelijoita videoinnin suhteen.

Reilun tunnin aikana asukkaat askartelivat käpyhevosta sekä luontotauluja keskittyneesti. He tunnustelivat erilaisia luonnosta keräämiään materiaaleja ja esineitä, kuten tikkuja, mustikanvarpuja, lehtiä ja käpyjä. Alussa oli hiljaista kaikkien keskittyessä askartelemiinsa asioihin, mutta jonkin ajan kuluttua huoneessa vallitsi puheen soriina. Aika ajoin henkilö A:ta piti ohjata keskittymään askarteluun mutta kaiken kaikkiaan hänkin keskittyi hyvin alusta loppuun asti, koko tuokion ajan. Askartelijat suunnittelivat ääneen ja kyselivät myös ohjeita siitä, mitä mistäkin voisi askarrella ja miten.

Haastattelutilanne oli rauhallinen. Haastattelu sujui hyvin ja eteni vaivattomasti, koska haastattelemani työntekijä oli hyvin sanavalmis ja tunsu kohderyhmän henkilöt hyvin. Suunnittelin haastattelukysymykset ja haastattelutilanteen etukäteen. Haastateltaessa katselimme kohderyhmästä kuvaamani materiaalin, jotta myös haastateltava pääsi mukaan tilanteisiin, joihin hän ei ollut osallistunut. Esitin kysymyksiä, joihin haastateltava vastasi hyvin laajalti ja runsassanaisesti. Esitettyäni pari ensimmäistä kysymystä sain loppuihin suunnittelemiini kysymyksiin vastauksen ilman, että minun tarvitsi esittää kysymystä. Haastattelun avulla syvensin omia havaintojani ja sain tarkempaa tietoa kohderyhmän henkilöistä.

Laadin haastattelukysymykset tavoitteiden mukaisesti. Kävin kysymykset läpi yksitellen ja selvitin, mitä tietoa kullakin kysymyksellä haen ja että se vastaa tavoitteita. Käytin kysymysten laadinnassa apuna teorian tietoutta, omia havaintojani, sekä kuvamateriaalia kohderyhmän henkilöistä. Kysymykset (liite 3) kohdistuivat siihen, miten kohderyhmän henkilöt selviävät erilaisissa ympäristöissä, minkälaisia taitoja, luonteita tai piirteitä heillä on, millainen sosiaalinen elämä heillä on sekä mikä estää tai edistää heidän toimintakykyään. Kysyin myös sitä, minkälaisia mahdollisuuksia heillä on itse vaikuttaa omaan elämäänsä tai miten he suhtautuvat itseensä tai toisiin ihmisiin. Haastattelu kesti noin tunnin. (ks. Vilkka 2005, 100–114.)

6.5 Toiminnallisten tapahtumien havainnointi

Tärkeää toiminnallisissa tapahtumissa oli kohderyhmän henkilöiden kokonaisvaltainen havainnointi yksilöinä ja osana ryhmää (taulukko 2). Kirjasin huomioni heti tapahtumien jälkeen muistivihkoon, jotka analysoin yhdessä video- ja haastattelumateriaalin kanssa. Tein kohderyhmän kolmesta henkilöstä yksilölliset yhteenvedot, jotka yhdistin tuloksia kootessani.

Taulukko 2. Havainnointi

Tapahtuma	Mitä havainnoin	Miten havainnoin ja tein muistiinpanot
Tutustuminen ja toimintakyvyn kartoittaminen	Toimintakyky: Liikkuminen, kommunikointi (puhe), sosiaalinen käyttäytyminen, osallistuminen (asentoituminen), persoona, toimiminen eri tilanteissa.	– Tarkkailin kohderyhmän toimintaa yksilöinä ja osana ryhmää – Kirjasin havainnoimiani asioita paperille tapahtuman aikana ja heti tapahtuman jälkeen
Repoveden retki	Toiminta, käyttäytyminen yksilönä ja osana ryhmää, vuorovaikutus, liikkuminen (kehon liikkeit), olemus	– Tein muistiinpanot ”listoina”, jotka sisälsivät vain pääasiat esim. tuo itseään paljon esille puheella ja elein – Videoin kohderyhmää
Askartelu	Tarkkaavaisuus, keskittyminen, toimiminen osana ryhmää	– Videoin kohderyhmää

Toiminnallisten tapahtumien aikana luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri oli tärkeää, jotta voin havainnoida henkilöiden luonnollista käyttäytymistä, sekä myös sanatonta viestintää luotettavasti. Kontaktin luominen kohderyhmään oli helppoa ja sitä helpotti oma osallistumiseni ryhmän toimintaan. Pyrin huomioimaan kohderyhmän henkilöitä tasavertaisesti ja havainnoimaan heidän välittömiä reaktioita eri tilanteissa, samalla tukemalla heidän osallistumistaan. Osalla kohderyhmää korostui sanattoman viestinnän havainnointi, jolloin kiinnitin huomiota henkilön olemukseen, reaktioihin, sekä kehon liikkeisiin.

7 SISÄLLÖN ANALYYSI

Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällön analyysiä, jolla voidaan tutkia kommunikaatiotapahtumaa sellaisenaan ja kuvata tutkittava asia tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Psykososiaalinen toimintakyky on huomioitava kokonaisuutena: ihminen omana itsenään, ryhmän jäsenenä, sekä toimijana toimintaympäristössä. Tutkimusaineisto voidaan järjestää, kuvailla ja määrittää ja sitä analysoidaan systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällön analyysillä pyritään kuvaamaan tutkimuskohdetta tiivistetysti, yleisessä muodossa. (Kettunen ym. 2009, 55; Kyngäs & Vanhanen 1999, 4 - 5.)

Analyysin tekemiseksi on joitakin ohjeita siitä, miten analyysiä tehdessä tulisi edetä. Analysoinnissa voidaan edetä joko induktiivisesti, eli aineistolähtöisesti tai deduktiivisesti, jolloin aineisto luokitellaan jonkin aikaisemman käsitejärjestelmän, mallin ym. mukaisesti. Sisällönanalyysiä ohjaa tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset. Deduktiivista sisällönanalyysiä käytetään yleensä silloin, kun halutaan testata olemassa olevaa tietoutta uudestaan, tai jos aineisto on kerätty strukturoidulla haastattelulla. Valmista analyysirunkoa käytettäessä voidaan aineistosta poimia vain ne asiat, jotka sopivat kyseiseen runkoon, tai mukaan voidaan ottaa myös asioita, jotka kuuluvat luokitusrungon ulkopuolelle. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5, 7.)

Analysointi tehtiin tavoitteiden suuntaisesti ja tarkoituksena oli kuvata kohderyhmän piirteitä, ominaisuuksia ja taitoja osana psykososiaalista selviytymistä asuin- ja toimintaympäristössä. Opinnäytetyössäni käytän deduktiivista sisällön analyysiä. Aineisto kerättiin videoimalla, sekä haastattelemalla. Opinnäytetyössäni on hyödynnetty Toimi-menetelmää, joka on kehitysvammaisen toimintakyvyn arviointia varten laadittu.

Toimi-menetelmässä yksilöllinen toimintakyky on esitelty kolmena osa-alueena, johon sisältyvät henkilön elämäntilanne ja elinolosuhteet, henkilön psyykinen ja fyysinen terveys ja hyvinvointi, sekä tässä opinnäytetyössä käyttämäni psykososiaalinen selviytyminen asuin- tai toimintaympäristössä. Tämä osio sisältää arviointiasteikkoja, joista olen valinnut oman työni kannalta olennaisimmat. Asteikoilla määritetään henkilön älyllisiin toimintoihin, adaptiiviseen käytökseen, osallistumiseen, vuorovaikutukseen ja sosiaalisiin rooleihin kuuluvien ominaisuuksien, piirteiden tai taitojen tasoja. Asteikot ovat 0–100 välillä, jossa 100 on erittäin hyvä ja 0 erittäin heikko tai huono, olematon taito tai ei kyseistä taitoa laisinkaan. Empatiaa ja itseluottamusta arvioi-

nessa arvo 100 merkitsee ylikorostunutta tai haitallista tasoa, jolloin arvo 50–60 voi olla parempi kuin 100. (Seppälä & Sundin 2011, 14.)

Analysoitavasta materiaalista videomateriaalia oli yhteensä 6 tuntia. Aineiston analyysivaiheessa olen poiminut kuvaus- ja haastattelumateriaalista, sekä muistiinpanoista ne asiat, jotka sopivat Toimi-asteikoissa kuvaamaan sen henkilön ominaisuutta, taitoa tai piirrettä, jota analysoin. Psykososiaaliseen toimintakykyyn kuului kaksitoista arviointiasteikkoa, joista valitsin seitsemän, hankkimassani materiaalissa parhaiten esille tulevaa ominaisuutta, piirrettä tai taitoa. Näitä olivat ilmaisukyky, tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus, sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot, empatia, itseluottamus, liikuntakyky, sekä ympäristössä liikkuminen ja toimiminen.

Kävin aineistoa läpi ja merkitsin ”Toimi-menetelmän analyysirunkoon” (taulukko 3) henkilön nimen etukirjaimella sen kohdan arviointiasteikosta, joka sopi kuvaamaan analysoimani henkilön ominaisuuden, taidon tai piirteen tasoa. Näin kävin yksitellen, henkilö kerrallaan kaikki kohdat läpi. Esimerkiksi ilmaisutaidon kohdalla merkitsin henkilö A kohtaan hyvät, jota vastasi selostus piirteestä (taulukko 6). (Seppälä & Sundin 2011, 15).

Taulukko 3. Analyysirunko

Asteikon nimi	Henkilö A	Henkilö B	Henkilö C
Ilmaisutaidot	Hyvät	Melko hyvät - kohtalaiset	Puutteelliset
Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus	Melko hyvät	Kohtalaiset	Heikko
Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot	Kohtalaiset	Melko huonot	Huonot – Erittäin huonot
Empatia	Ylikorostunut myötätunto	Ylikorostunut myötätunto	Ylikorostunut myötätunto
Itseluottamus	Melko hyvät	Melko huonot	Melko huono
Liikuntakyky	Hyvä	Erittäin hyvä – hyvä	Hyvä
Ympäristössä liikkuminen ja toimiminen	Sujuu melko hyvin	Tarvitsee tukea	Tarvitsee tukea

Tämän jälkeen katsoin kyseisen ominaisuuden, piirteen tai taidon kohdalta asteikosta numeron, jota kuvaus vastaa, ja erillisestä taulukosta sen, miten suurta avuntarvetta henkilöä vastaava luku vastaa, eli suuri avun tarve, tai hyvät voimavarat välillä (taulukko 4).

Taulukko 4. Avun tarve (Seppälä & Sundin 2011, 7)

Asteikon nimi	Suuri avun tarve	Hyvät voimavarat
Ilmaisutaidot	≤ 40	≥ 70
Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus	≤ 40	≥ 70
Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot	≤ 40	≥ 70
Empatia	≤ 20 ja ≥ 85	60–80
Itseluottamus	≤ 20 ja ≥ 85	60–80
Liikuntakyky	≤ 40	≥ 80
Ympäristössä liikkuminen ja toimiminen	≤ 40	≥ 70

Kokosin kaikki tiedot jokaisesta henkilöstä erikseen taulukkoon (taulukko 5). Jatkoin tätä, kunnes olin käynyt kaikkien kolmen henkilön aineiston läpi. Lopuksi kokosin omin sanoin valmiiden kuvausten lisäksi aineistosta analysoimani asiat tuloksiksi. Näin olen muodostanut keräämästäni aineistosta kuvauksen kohderyhmän kolmen kehitysvammaisen henkilön psykososiaalisesta toimintakyvystä. Lopuksi tarkastin, että kuvaukset antavat riittävästi tietoa tutkimusongelmiini ja loin kokonaiskuvan ja siinä esiintyvät eroavaisuudet. (ks. Kyngäs & Vanhanen 1999, 7–8.)

Taulukko 5. Aineistosta poimittujen asioiden yhteenveto.

Henkilön psykososiaaliset ominaisuudet	Kuvaus taidon, ominaisuuden tai piirteen asteesta ja avun tarpeesta		
	Henkilö A	Henkilö B	Henkilö C
Ilmaisutaidot	Hyvät/ Hyvät voimavarat =80	Melko hyvät - kohtalaiset/ Hyvät voimavarat =60	Puutteelliset/ Suuri avun tarve =20

Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus	Melko hyvät/ Kohtalaiset voimavarat =60	Kohtalaiset/ Avun tarve =50	Heikko/ Suuri avun tarve =20
Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot	Kohtalaiset / Avun tarve =50	Melko huonot / Suuri avun tarve =30	Huonot – Erittäin huonot/ Suuri avun tarve =10
Empatia	Ylikorostunut myötätunto/ Suuri avun tarve >80	Ylikorostunut myötätunto/ Suuri avun tarve >80	Ylikorostunut myötätunto/ Suuri avun tarve >80
Itseluottamus	Melko hyvät /Hyvät voimavarat =60	Melko huonot/ Avun tarve =40	Melko huono/ Avun tarve =30
Liikkumiskyky	Hyvä/ Hyvät voimavarat =80	Erittäin hyvä – hyvä /Hyvät voimavarat >80	Hyvä/ Hyvät voimavarat =80
Ympäristössä liikkuminen ja toimiminen	Sujuu melko hyvin - Tarvitsee tukea =60	Tarvitsee tukea =50	Tarvitsee tukea =50

8 TULOKSET

Tuloksissa yhdistin havainnoinnin, haastattelun, sekä Toimi-menetelmän avulla analysoimani asiat. Tuloksissa kuvataan kolmen kehitysvammaisen henkilön psykososiaalista selviytymistä asuin- ja toimintaympäristössä Seppälä ym. Toimi arviointiasteikkojen mukaisesti. Olen kuvannut jokaisen taidon, ominaisuuden tai piirteen kohdalla myös käyttämäni arviointiasteikon taulukoissa 6–12. Arviointiasteikot on koottu Toimi-menetelmää mukailleen.

8.1 Ilmaisutaidot

Ilmaisutaitojen vahvuuksia olivat itsensä tuominen monipuolisesti esille niin ilmein kuin elein, ja osalla ilmaisu oli enimmäkseen sujuvaa, ymmärrettävää ja selkeää. Ilmeikkyyttä tuli esille kuvailuilla mm. ”Silloin mopo karkasi käsistä”, ”Olen niin onnellinen, kun sain kalan”, tai ”Miten täältä lähti koko hela hoito irti?”, joita värityivät

eleet. Asioiden kuvailu esim. askarreltaessa oli myös kerronnallista mm. ”Kissa tappeli ja toinen kissa puri siltä tassun irti”.

Taulukko 6. Ilmaisutaitojen arviointiasteikko (Seppälä & Sundin 2011, 15)

Ilmaisutaidot		
Erittäin hyvät	100	Itsensä ilmaisu on selkeää ja sujuvaa. Ilmaisukyky on riittävä omien näkemysten perusteluun tai kannanottoihin.
Hyvät	90	Ilmaisu on selkeää ja sujuvaa. Kertoo asioista ymmärrettävästi. Käsitteiden käyttö voi olla epätarkkaa, mutta se ei vähennä ymmärrettävyyttä. Ilmeikäs.
Melko hyvät	70	Ilmaisee kyseessä olevaan tilanteeseen liittyviä asioita ymmärrettävästi ja monipuolisesti. Osaa kertoa tapahtumista ja asioista.
	60	Ilmaisu on tilanteeseen liittyvää, eleillä ja ilmeillä suuri merkitys. Omista tapahtuneista asioista kertominen voi olla vaikeaa, mutta onnistuu.
Kohtalaiset	50	Ilmaisu sisällöltään melko niukkaa. Puheesta erottuu vakiosanontoja. Tutuille tulee ymmärretyksi.
Melko puutteelliset	40	Yksittäisiä sanoja, merkkejä tai viittomia, sekä muutamia pitempiä ilmaisuja ilmeitä ja eleitä käyttäen. Tutut ymmärtävät ja auttavat henkilöä ilmaisussaan vieraille.
Puutteelliset	20	Ilmaisu epäselvää ja eriytymätöntä. Sama ele- tai ilmeikielen ilmaisu voi merkitä eri asioita eri tilanteissa, ja mm. tahdonilmaisuja on vaikea saada esille.
Olemattomat	0	Ei ilmaise itseään toiselle ihmiselle ollenkaan. Fyysisten tunnusmerkkien avulla päätellään henkilön tunne- tai tarvetiloja.

Myös katsekontakti otettiin herkästi. Asioiden ja tapahtumien kertominen sujui enimmäkseen ymmärrettävästi ja liittyi useimmiten itseen ja itselle tapahtuneisiin asioihin. Puheessa samoja asioita toistettiin ja muilta ihmisiltä kuullut asiat kävivät ohjeina, mieleen painamisen apuina tai muistutuksina siitä, mikä oli sallittua ja mikä esim. ei toivottua käytöstä esim. ”ilman lupaa ei saa mennä minnekään” tai ”eteen pitää katsoa, ettei kompastu”.

Osalla ilmaisutaitojen puutteet tulivat esille siinä, että puhe oli epäselvää ja eriytymätöntä, sama ilmaisu tarkoitti eri asioita eri tilanteissa. Käsitteiden käyttö oli useimmiten epätarkkaa, ja käytössä oli käsitteitä, jotka eivät kuuluneet asiayhteyteen. Toisinaan muutamien sanojen toistaminen, vaitonaisuus tai puhumisesta kieltäytyminen oli ilmaisulle ominaista. Omien ajatusten tai tapahtuneiden asioiden kertominen oli osalle hankalaa tai ei onnistunut lainkaan ja mm. tahdonilmaisuja oli vaikeaa saada esille. Keskustelun aloittaminen oma-aloitteisesti oli vaikeaa ja esitettyihin kysymyksiin vas-

taaminen vaihteli asiallisesta, ei asiaan liittyvään ja yksiselitteiseen. Kuuntelun taito oli myös heikko, usein ei maltettu kuunnella, jolloin puhuttiin paljon ja toisen ihmisen puheen päälle. Osa pärjäs useimmiten omineen ilmaistakseen asiansa mutta osa tarvitsi tukea tullakseen ymmärretyksi ja saadakseen ilmaistuaan sen, mitä halusi.

8.2 Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus

Keskittyminen toimiin ja askareisiin vaihteli, toisinaan tehtäviä tehtiin pitkiä aikoja keskittyneesti ja motivoituneesti, välillä huomio kiinnittyi herkästi muihin asioihin, jolloin tehtävän tekeminen keskeytyi. Keskittyminen onnistui vähän aikaa kerrallaan mielialan ja motivaation mukaisesti, joskus oltiin vain tekemisen hengessä mukana tai seurailtiin muiden tekemistä. Keskittyessään johonkin itselle mieluisaan toimintaan esim. ongintaan vallitsi hiljaisuus ja toiminnassa oltiin intensiivisesti mukana. Ohjeisiin oltiin sidoksissa ja niitä seurattiin ja kuunneltiin tarkasti. Ristiriitoja aiheutui siitä, jos ohjeita oli useampia kuin yksi, jolloin omaa tahtoa ei löytynyt, tällöin tarvittiin toinen ihminen helpottamaan päätöksen tekoa.

Taulukko 7. Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus arviointiasteikko (Seppälä & Sundin 2011, 16)

Tarkkaavaisuus ja toiminnanohjaus		
Erittäin hyvät	100	Suoriutuu monimutkaisistakin asioista, vaikka keskeytettäisiin välillä. Keskittyy hyvin, pitää oikeat asiat mielessä ja tekee asiat loppuun asti. Osaa joustaa.
Hyvät	80	Hyvä keskittymiskyky. Voi tehdä pitkään samaa asiaa. Jos tulee keskeytetyksi, kestää hetken kunnes voi jatkaa siitä, mihin jäi. Tekee asiat kuitenkin valmiiksi.
	HIö A 60	Keskittyminen tehtäviin vaihtelee. Joskus voi tehdä pitkiä aikoja keskittyneesti ja motivoituneesti, välillä ei. Mieliala ja motivaatio vaikuttavat tekemiseen.
Kohtalaiset	HIö B 50	Keskittyminen toimiin on hyvää vähän aikaa kerrallaan. Toiminta keskeytyy herkästi, koska häiriintyy helposti ärsykkeistä.
Heikko	HIö C 20	Keskittyminen vaatii paljon avustamista. Työskentely onnistuu hetken, jos vierellä on joku, joka ohjaa aktiivisesti ja suuntaa huomion tekemiseen. On hyvin herkkä ärsykeille.
Olemattomat	0	On keskittymätön, eikä keskity mihinkään tekemiseen. Intensiivinen ohjaus ja avustaminen eivät saa hänen huomiota kohdistumaan kuin hetkeksi.

Yliaktiivisuus vaikeutti keskittymistä ja pienimmätkin ärsykkeet saattoivat toisinaan häiritä, jolloin vierelle tarvittiin jatkuvasti joku, joka aktiivisesti ohjasi ja suuntasi

huomion tekemiseen. Osalle oli ominaista myös kokonaan toiminnasta kieltäytyminen, ”jumittuminen” paikoilleen, tai sulkeutuminen omiin oloihinsa. Kotona turvallisessa ja tutussa ympäristössä pärjääminen oli varmempaa. Osalla vieraampi ympäristö tai ongelmat siinä saattoivat aiheuttaa aggressiivisuutta, huutelemista ja taidottomuutta, myös kehitysvammaisuus tuli silloin selvemmin esille. Tulevien tilanteiden suunnittelu ja asioiden valmistelu yhdessä, rohkaiseminen, rutiinit ja selkeät ohjeet helpottivat tekemistä ja edistivät toiminnan ohjautumista, sekä keskittymistä.

8.3 Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot

Tutut sosiaaliset tilanteet ymmärrettiin oikein ja tutut ihmiset helpottivat eri tilanteisiin sopeutumista. Sosiaalisuus tuli esille siinä, miten muita ihmisiä ja heidän reaktioitaan seurattiin tarkasti; toisia vieraitakin ihmisiä lähestyttiin helposti, heihin kiinnytettiin nopeasti ja heidät otettiin vilpittömästi ja avoimesti vastaan. Uteliaisuus muita ihmisiä kohtaan tuli esille runsaina kysymyksinä. Uudet tilanteet otettiin innolla vastaan ja itsestä, sekä omista asioista kerrottiin avoimesti vieraillekin ihmisille. Toisinaan sosiaalisissa tilanteissa vallitsi myös hiljaisuus.

Taulukko 8. Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot arviointiasteikko (Seppälä & Sundin 2011, 18–19)

Sosiaalinen tilannetaju ja ihmissuhdetaidot		
Erittäin hyvät	100	Toimii luonnollisesti ja oivaltavasti tilanteissa. Huomaa ihmisten viestit ja tulkitsee ne virheettömästi tilanteen mukaan, toimien sen mukaisesti. Vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaidot ovat hyvät. Käyttäytyminen on asiallista ja luontevaa. Osaa käsitellä jopa vuorovaikutuksen pulmia.
Melko hyvät	70	Omaa paljon tervettä harkintakykyä lähes jokaisessa vuorovaikutustilanteessa, joitakin pieniä asioita huomioimatta. Sosiaalisessa ymmärtämisessä ei ole suurempia puutteita. Vuorovaikutus ihmisten kanssa sellaista kun pitääkin. Joskus toiselta osapuolelta kysytään joustavuutta.
Kohtalaiset	HIö A 50	Ymmärtää oikein tutuimmat sosiaaliset tilanteet. Uusissa tilanteissa ei selviä ilman apua, vaan tarvitsee ohjausta ja tukea. Kanssakäyminen ihmisten kanssa sujuu toisinaan hyvin, toisinaan huonosti. Voi juuttua, innostua tai kiihtyä, jolloin toisen osapuolen ottaminen huomioon voi unohtua.
Melko huonot	HIö B 30	Pärjääminen sosiaalisissa tilanteissa epävarmaa. Hyvin sinisilmäinen ja uskoo melkein kaiken, mitä hänelle sanotaan. Erityisesti kavereiden vietävissä ja voi lähteä tuntemattomien matkaan. Häiritseviä käyttäytymispiirteitä, jotka vaikeuttavat kanssakäymistä hänen kanssaan. Voi olla kovin hyökkäävä tai huomionhakuinen. Vaatii toiselta osapuolelta sietokykyä.
	HIö C 10	Käyttäytyy erittäin haastavasti tai kiusallisesti. Vuorovaikutuksen sujuminen edes jotenkuten edellyttää toiselta ammattitaitoa ja kokemusta.
Erittäin huonot	0	

Sosiaalisissa tilanteissa käyttäytyminen vaihteli. Toisiaan käyttäytyminen oli asiallista, muiden ihmisten huomioimista ja käyttäytymistä tilanteen mukaisesti mutta jotkut käyttäytymispiirteet tekivät kanssakäymisestä myös vaativaa. Tällöin käyttäytyminen oli haasteellista tai kiusallista ja vuorovaikutuksen onnistuminen sujuvasti edellytti toiselta ammattitaitoa ja kokemusta. Jatkuva huomionhakuisuus tuli esille muiden puheen keskeyttämisenä ja korostuvana itsensä esille tuomisena. Kommunikointi ei aina kohdannut toista ihmistä ja korostunut sinisilmäisyys ja kaiken uskominen johti helposti muiden hyväksikäyttöön. Asiointiin lähiympäristön ulkopuolelle tarvittiin toista ihmistä.

8.4 Empatia

Tunne-elämää kuvasi ailahtelevaisuus, samaan hetkeen saattoi mahtua niin naurua kuin itkua. Oli vaikeaa saada selkoa siitä, miten muiden tunteita myötälettiin, oliko empaattisuus aitoa myötäelämistä toisen tunteisiin vai samaistuttiinko toisen tunteisiin liikaa unohtaen omat tunteet. Empatiakyky tuli useimmiten ylikorostuneena esille, muihin ihmisiin kiinnytettiin heitä tuntematta ja heidän tilanteeseen samaistuttiin. Tunteiden sanominen ääneen oli avointa esim. ”Nyt olen iloinen”, ”Silloin olin surullinen ja itkin” tai ”Tykkään Jannesta”. Tunne-elämän herkkyys ilmeni siinä, miten helposti voidaan masentua tai tulla surulliseksi.

Taulukko 9. Empatia arviointiasteikko (Seppälä & Sundin 2011, 20.)

Empatia		
Ylikorostunut myötätunto	100	
Hlö A, B ja C	90	Useimmissa tilanteissa muiden ihmisten hyvät tai huonot kokemukset menevät haitallisesti omien tuntemusten edelle.
Hyvä empatiakyky	80	Samaistuu ja myötäelää toisten ihmisten tunteisiin aidosti arkielämän vaihtuvien tilanteiden mukaan. Pystyy tukemaan lähimmäistä tarvittaessa.
Kohtalainen empatiakyky	50	Vaikuttaa myötäelävältä, jos esimerkiksi läheisille ihmisille tapahtuu jotain koskettavaa tai televisiosta näkyy jotakin maailmalla tapahtunutta. Ei erityisen empaattinen, mutta ei myöskään tunteiltaan kylmä.
Vähän empatiakykyä	30	Myötäelää harvoin. Voi olla vahingoniloinen, jos toiselle sattuu jotakin ikävää. Ei yleensä koe huonoa omaatuntoa, jos huomaa kohdalleensa toista ihmistä kaltoin.
Ei lainkaan empatiakykyä	0	Täysin tunteeton suhtautuminen toisiin ihmisiin ja voi käyttäytyä väkivaltaisesti. Taustalla voi vaikuttaa hyvin traumaattisia kokemuksia tai vakava neurologinen vamma.

Toisinaan tunteiden ilmaiseminen oli vaikeaa tai mahdotonta, jolloin henkilö ei päässyt lähelleen. Tunne-elämän saralla tukeminen kohdistui omien tuntemusten tunnistamiseen ja pitämiseen erillään muiden tuntemuksista, koska toisten ihmisten kokemukset menivät haitallisesti omien edelle.

8.5 Itseluottamus

Itseluottamuksen suhteen vallitsevaa oli epävarmuus. Pienistä tehtävistä selvittiin mutta vaativampien tehtävien tekeminen jäi kesken itseluottamuksen puutteesta. Tehtävien vieminen loppuun ja niistä suoriutuminen lisäsi itsevarmuutta sekä tyytyväisyyttä itsen. Omanarvontuntoisuus tuli esille asioissa, joista pidettiin, joissa oltiin hyviä ja jotka hallittiin, niistä oltiin ylpeitä. Kiitosta haettiin, haluttiin saada huomiota ja hyvää palautetta tehdyistä asioista. Toisinaan henkilöt olivat itsevarmempia, ylpeitä itsestään ja taidoistaan.

Taulukko 10. Itseluottamus arviointiasteikko (Seppälä & Sundin 2011, 21.)

Itseluottamus		
Ylikorostunut, liioiteltu	100	Henkilö luottaa omiin kykyihinsä liian paljon. Ei juuri koskaan arvioi tai epäröi omia kykyjään, josta voi johtua se, että toimii harkitsemattomasti, aiheuttaen itselleen tai muille kiusallisia tilanteista.
Hyvä	80	Omien kykyihin nähden itsevarmuus sopuissa. Tehtävät eivät jää kesken tai aloittamatta itseluottamuksen puutteesta tai neuvon kysymiseen toiselta.
Melko hyvät	70	
	HIÖ A 60	Kysyy neuvoa monta kertaa, vaikka voisi osata neuvomattakin. Hoitaa tehtäviä tuettuna loppuun asti. Toisinaan tekeminen voi jäädä kesken itseluottamuksen puutteen vuoksi.
Melko huono	HIÖ C 40	Kysyy yleensä melkein joka asian suhteen varmistuksen. Epävarmuuskijät arjessa kuluttavat melko heikkoa itseluottamusta. Itseluottamuksen parantuessa voisi pärjätä paremmin.
	HIÖ B 30	Epävarma. Voi selvittää pienistä tehtävistä omineen, mutta hiemanakin vaativammat tehtävät kaatuvat itseluottamuksen puutteesta muiden tuemanakin.
Erittäin huono	0	Ei itseluottamusta ollenkaan. Arka ja pelokas ihminen, eikä itseluottamus kanna edes toimien aloittamiseen, vaikka saisi kädestä pitäen tukea.

Itsetunto-ongelmat tulivat ilmi itsensä hakemisella, itsensä ja tekemänsä epäroinnilla mm. ”Minkälaisena muut ihmiset näkevät minut ja mitä he ajattelevat minusta”, ”Minkä takia ihmiset mulle hymyilee?” tai ”Minkälainen miä itse olen?”. Usein neuvoa kysyttiin, vaikka aina sitä ei olisi tarvittu. Ongelmia tuli siinä, jos jotakin asiaa ei hal-

littu, jolloin siihen ei myöskään osattu suhtautua. Tukeminen, rohkaiseminen, kehuminen, kannustaminen, sekä asioiden vieminen yhdessä loppuun lisäsivät itseluottamusta. Toisinaan arkuus, itseensä vetäytyminen, sekä puhumattomuus vaikeuttivat kontaktin saamista, sekä tukemista.

8.6 Liikkumiskyky

Kohderyhmän henkilöt liikkuivat itsenäisesti, ilman apuvälineitä. Liikkuminen oli normaalissa tilanteissa samannäköistä kuin muillakin ihmisillä ja liikkumiskyky oli hyvä. Osalla motoriikka oli hyvä, fyysinen kehitys lähes normaali ja fyysiset ominaisuudet normaalit ikäiselleen. Liikunnan harrastaminen aktiivisesti vahvisti liikkumiskykyä ja liikunnallisista tilanteista suoriutumista. Haastavammissa liikunnallisissa tilanteissa ja epätasaisessa maastossa esiintyi hieman arkuutta ja kömpelyyttä, jolloin tukea ja rohkaisua tarvittiin.

Taulukko 11. Liikkumiskyky arviointiasteikko (Seppälä & Sundin. 2011, 22)

Liikkumiskyky		
Erittäin hyvä	100	
Hyvä	Hlö B 90	Henkilöllä on hyvä liikkumiskyky. Osaa ajaa polkupyörää, sekä juosta sujuvasti. Ei kuitenkaan varsinainen urheilijatyypä.
	Hlö A ja C 80	Liikkuu normaalin näköisesti tavallisissa tilanteissa. Vaativammat liikunnalliset tilanteet tuovat hieman arkuutta tai kömpelyyttä esiin.
Melko hyvä	70	
Kohtalainen	50	Sisällä tai tasaisessa maastossa kävelee itse, mutta epätasaisella pinnalla tarvitsee tukemista. Voi aristella tai vältellä liikkumista hankaloissa paikoissa.
Melko huono	30	Liikkuu apuvälineen turvin. Voi tarvita apua joissakin tilanteissa esim. ovissa apua. Ulkona tarvitsee pitempiin matkoihin pyörätuolin.
Huono	20	Ei pysty liikkumaan jaloin, mutta osaa käyttää pyörätuolia ja selviytyy sillä kohtalaisen hyvin.
Liikuntakyvytön	0	

8.7 Ympäristössä liikkuminen ja toimiminen

Liikkuminen ja toimiminen ympäristössä tapahtuivat osalla itsenäisesti. Työmatkat tai matkat tuttuihin paikkoihin sujuivat linja-autolla. Lähiseudun tuntemus, tuttu ympäristö, rutiinit päivittäisissä toiminnoissa, sekä tutut ihmiset helpottivat itsenäistä suoriutumista eri tilanteista. Itsenäisyyttä vahvistivat myös kiinnostus ja halu oppia uusia

asioita sekä harjoittelemisen ja toistot. Vieraammassa ympäristössä itsenäinen suoriutuminen oli epävarmempaa. Tukea tarvittiin liikkumiseen tutun pihapiirin ulkopuolella sekä asioimiseen.

Taulukko 12. Ympäristössä liikkuminen/toimiminen arviointiasteikko (Seppälä & Sundin 2011, 26)

Ympäristössä liikkuminen ja toimiminen		
Sujuu erinomaisesti	100	Hallitsee liikkumisen melkein missä vain. Ottaa selville aikataulut ja löytää pysäkit ja linja-autoasemat. Löytää aina perille ja käyttää palveluita tottuneesti.
Sujuu hyvin	80	
Sujuu melko hyvin	70	Tutuilla reiteillä kotipaikkakunnallaan liikkuu omatoimisesti. Käyttää julkisia kulkuvälineitä. Uusissa paikoissa liikkumiseen tarvitsee alussa tukea mutta oppii nopeasti.
HIÖ A	60	Työ- tai koulumatkat tai matkat tuttujen luo kulkee itsenäisesti, muuhun liikkumiseen tarvitsee taksin tai avustajan avukseen. Tuntee lähiseudun hyvin. Asiat hoituu kaverin kanssa.
Tarvitsee tukea	50	Työ- tai koulumatkat kulkee kävellen, pyöräillen tai taksilla yksin tai kavereiden matkassa. Muut matkat kulkee taksilla tai omaisten kyydillä. Ulkoilee kodin lähistöllä omineen.
HIÖ A ja B		
Tarvitsee avustamista	40	
Tarvitsee paljon avustamista	20	Paikkoja on hyvin vaikea hahmottaa ja voi lähteä harhailemaan, osaamatta takaisin. Oudoissa paikoissa voi käyttäytyä arvaamattomasti ja tarvitsee kodin ulkopuolella aina avustamista.
Tarvitsee erittäin paljon avustamista	0	

8.8 Tulosten yhteenveto

Havainnoimillani henkilöillä itsensä tuominen esille ilmeinä ja eleinä oli monipuolista ja ilmeikästä. Asioiden ja tapahtumien kertominen sujui enimmäkseen ymmärrettävästi ja selkeästi, mutta toisinaan oli hankalaa tai ei onnistunut lainkaan. Keskustelun aloittaminen oma-aloitteisesti oli vaikeaa ja esitettyihin kysymyksiin vastaaminen vaihteli asiallisesta, ei asiaan liittyvään ja yksiselitteiseen. Toisinaan muita ihmisiä ei maltettu kuunnella, jolloin puhuttiin toisen ihmisen puheen päälle. Ihmisiltä kuultuja asioita toistettiin mieleen painamisen helpottamiseksi ja asioiden muistamiseksi.

Henkilöt käsittivät todellisuutta pelkistettynä, joten puhe oli yksinkertaista ja paikoin epäselvää. Myöskään käsitteet eivät aina kuuluneet asiayhteyteen. Tahdonilmaisuja oli vaikeaa saada selville ja toisinaan myös muutamien sanojen toistaminen, vaitonaisuus

tai puhumisesta kieltäytyminen olivat ominaista. Enemmistö henkilöistä tuli yleisemmin toimeen omineen ilmaistakseen asiansa mutta yhdelle henkilölle tuki oli välttämätön, jotta hän sai sanotuksi sen, mitä oli tarkoitus.

Henkilöillä keskittyminen toimiin vaihteli. Toisinaan tehtäviä tehtiin pitkiä aikoja keskittyneesti ja motivoituneesti, varsinkin jos kyseessä oli itselle mieluisa tehtävä. Keskittymistä vaikeutti yliaktiivisuus ja huomion kiinnittyminen herkästi ympäristön ärsykkeisiin, jolloin henkilöä oli ohjattava aktiivisesti, jotta huomio suuntautui tehtävään ja pysyi siinä. Myös mieliala ja motivaatio vaikuttivat suuresti keskittymiseen. Ohjausta otettiin hyvin vastaan ja ohjeita kuunneltiin, mutta jos ohjeita oli useampia kuin yksi tai omaa tahtoa ei löytynyt, ilman ohjausta tehtävän tekemiseen ei ryhdytty tai sitä ei viety loppuun. Kotona, tuttujen ihmisten ja asioiden keskellä tekeminen vahvisti toimiin keskittymistä, kun taas uusi ja vieras tilanne sekä ihmiset, saattoivat tuoda esille mm. huutelua ja taidottomuutta, jolloin kehitysvammaisuus tuli selvemmin esille. Toiminnasta voitiin myös kieltäytyä kokonaan, ”jumittua” paikoilleen, tai sulkeutua omiin oloihin. Tulevien tilanteiden suunnittelu ja asioiden valmisteleminen yhdessä, rohkaiseminen ja selkeät ohjeet helpottivat tekemistä ja edistivät toiminnan ohjautumista, sekä keskittymistä.

Tutut sosiaaliset tilanteet ymmärrettiin oikein ja tutut ihmiset helpottivat tilanteisiin sopeutumista, asiallista käyttäytymistä, sekä muiden ihmisten huomioimista tilanteen mukaisesti. Jotkut käyttäytymispiirteet tekivät kanssakäymisestä myös vaativaa, tällöin kommunikointi ei kohdannut toista ihmistä, käyttäytyminen oli haasteellista tai kiusallista ja vuorovaikutuksen onnistuminen sujuvasti edellytti toiselta ammattitaitoa ja kokemusta. Havainnoimani henkilöt olivat myös korostuneesti sinisilmäisiä. Jatkuva huomionhakuisuus tuli esille muiden puheen keskeyttämisenä ja liiallisena itsensä tuomisena esille. Sosiaalisuus tuli esille kiinnostuksena muita ihmisiä kohtaan, heitä lähestyttiin ja heihin kiinnytettiin helposti. Uudet ihmiset ja asiat otettiin vilpittömästi ja avosylein vastaan.

Havainnoimani henkilöt sanoivat suoraan sen, mitä ajattelivat, he olivat avoimia, välittömiä ja vilpittömiä. Muihin ihmisiin kiinnytettiin heitä tuntematta ja heidän tilanteeseen samaistuttiin. Omien tunteiden tunnistaminen ja tunteiden ilmaiseminen oli vaikeaa tai mahdotonta, eivätkä he aina päästäneet lähelle. Tunne-elämä oli ailahtelevaa, iloisuus saattoi nopeasti muuttua surullisuudeksi ja toisinpäin. Oli vaikeaa saada sel-

koa siitä, miten henkilöt myötäelivät muiden ihmisten kokemuksia, oliko empaattisuus myötäelämistä toisen tunteisiin vai samaistuttiinko toisen tunteisiin likaa, unohtaen omat tunteet. Omien tunteiden tunnistamiseen tarvittiin apua, koska toisten ihmisten kokemukset menivät haitallisesti omien edelle.

Havainnoimani henkilöt hakivat itseään, he halusivat kokeilla uusia asioita ja niiden tekeminen loppuun asti onnistuneesti lisäsi tyytyväisyyttä itsen. Ongelmia tuli siinä, jos jotakin asiaa ei hallittu, jolloin siihen ei myöskään osattu suhtautua. Heikko itsetunto tuli ilmi itsensä ja tekemänsä toistuvana epäilyllä. Toisinaan arkuus, itseensä vetäytyminen, sekä puhumattomuus vaikeuttivat kontaktin saamista henkilöön, sekä hänen tukemista. Tehtävien tekeminen jäi kesken itseluottamuksen puutteesta ja neuvoa kysyttiin vaikka aina sitä ei olisi tarvittu. Itseen luotettiin asioissa, joista pidettiin, joissa oltiin hyviä ja jotka hallittiin, niistä oltiin ylpeitä. Kiitosta haettiin, henkilöt halusivat saada huomiota ja hyvää palautetta tekemistään asioista. Ajoittain henkilöt olivat enemmän ylpeitä itsestään ja omista taidoistaan. Tukeminen, rohkaiseminen, kehuminen, kannustaminen, sekä asioiden vieminen yhdessä loppuun lisäsivät itseluottamusta.

Osalla havainnoimistani henkilöistä motoriikka oli hyvä, fyysinen kehitys lähes normaali ja fyysiset ominaisuudet normaalit ikäiselleen. Liikkumiskyky oli hyvä, liikkuminen sujui itsenäisesti, ilman apuvälineitä ja oli samannäköistä kuin muillakin ihmisillä. Liikunnan harrastaminen aktiivisesti on vahvistanut heidän liikkumiskykyään. Haastavammissa liikunnallisissa tilanteissa ja epätasaisessa maastossa esiintyi arkuutta ja kömpelyyttä, jolloin tukeminen ja rohkaiseminen auttoivat eteenpäin.

Lähiseudun tuntemus ja tutut ihmiset ja tilanteet vahvistivat omatoimisuutta ja itsenäistä suoriutumista, sekä liikkumista itsenäisesti mm. linja-autolla. Itsenäisyyttä vahvistivat myös kiinnostus ja halu oppia uusia asioita. Uudet tilanteet, paikat ja ihmiset toivat esiin vaikeuksia, jolloin itsenäinen toimiminen vaikeutui ja kodin ulkopuolella liikkumiseen, sekä asioimiseen tarvittiin toista ihmistä.

9 TOIMINTATUTKIMUSPROSESSIN ARVIOINTI

Laadullista toimintatutkimusta arvioidessa käytetään validointia. Opinnäytetyön prosessin edetessä tietämykseni kasvoi vähitellen tulkintoja tehdessäni. Lopulliseen tul-

kintaan pääseminen kesti melko pitkään. Toimintatutkimuksessa tulkinta ei ole koskaan valmis, vaan sitä voidaan tulkita aina uudestaan. (ks. Heikkinen ym. 2006, 149.)

Tulkinta ja tulokset olivat sidoksissa aiemmin kuvaamaani toimintaan, kahteen toiminnalliseen tapahtumaan ja retkeen, aikaan, jolloin ne tapahtuivat, sekä paikkoihin ja tilanteisiin, joissa tutkimusta on tehty ja siksi niiden selvittäminen oli oleellinen osa tutkimusta. (ks. Heikkinen ym. 2006, 149.)

9.1 Jatkuvuus

Tutkimuksessa kuvattiin kaikki tutkimukseen liittyvä yksityiskohtaisesti, tuoden esille myös tutkimuskohteen taustaa, sekä toiminnan ja tapahtumien taustalla vaikuttaneita asioita. Toiminnalla oli juoni, johon kuuluivat alku, keskiosa ja loppu ja tapahtumat esitettiin ajallisesti etenevänä jaksena. (ks. Heikkinen 2006, 149–151.)

Prosessin vaiheiden tarkka kuvaaminen oli tärkeää koska aihe oli vaativa. Tapahtumien kuvaamisen kautta muodostui selkeä juoni, jota kautta myös lukija pääsee tarkoituksenmukaisesti toimintaan mukaan ja ymmärtää tapahtumat, tapahtumien keskellä olevien henkilöiden merkityksen siinä, sekä taustalla vaikuttaneet asiat. (ks. Heikkinen 2006, 149–151.)

9.2 Reflektiivisyys

Tutkimuksessa ymmärrys ja tulkinta kehittyivät vähitellen ja uuden kehittämiseksi palasin takaisin tutkimuksen edellisiin vaiheisiin. Peilasin jatkuvasti kokemuksiani, tietämystäni ja itseäni toimijana. Sosiaalista toimintaa tulkitessani huomioin myös oman suhteeni havainnoimiini henkilöihin. (ks. Heikkinen 2006, 152–154.)

Oma mielenkiintoni ja aikaisempi tietämykseni vaikuttivat tuloksiin. Enempi kokemus ja tietämys aiheesta olisivat mahdollistaneet syvällisemmän ja tarkemman tiedon tuottamisen. Tutkimus on läpinäkyvä, kuvasin yksityiskohtaisesti aineiston, menetelmät ja tutkimuksen vaiheet niin, että lukija tietää mistä on kyse. Toiminnan arviointi lisäsi ymmärrystäni aiheesta, jota käytin hyödykseni tuloksia ja johtopäätöksiä laatiessani. (ks. Heikkinen 2006, 152–154.)

9.3 Dialektisuus

Analysoin sosiaalista toimintaa keskustelujen, väittämien ja vastaväittämien kautta. Pyrin käyttämään useita ajattelutapoja ja näkökulmia, jotka vastapainottavat toisiaan. Tärkeää oli tarkastella asioita monelta eri kantilta ja hahmottaa kokonaisuudet. (ks. Heikkinen 2006, 154.)

Onnistuin elävöittämään tapahtumat todentuntuiseksi ja siten, että lukija voi samaistua niihin ja tuntee kuin olisi ollut itse toiminnassa mukana. Teksti muodostui moniäänisten tulkintojen kautta. (ks. Heikkinen 2006, 154.)

9.4 Toimivuus ja havahduttavuus

Tutkimuksen toimivuuteen vaikutti sen toimiminen käytännössä, vahvuudet, heikkoudet, vaikutukset osallistujiin, sekä se, mitä hyötyä tutkimuksesta on, kenelle ja miksi. Tutkimus voi osoittaa käytännön myös toimimattomaksi, jolloin sen tehtävänä on tuottaa tietoa ja kehittää. (ks. Heikkinen 2006, 155–158.)

Toiminnalliset tapahtumat olivat toimivia ja niillä oli positiivisia vaikutuksia niihin osallistuneisiin henkilöihin, sekä itseeni. Onnistuin myös lisäämään tietoa aiheesta. Onnistuessaan tutkimus voimaannuttaa siihen osallistujia, sekä tutkijaa itseään. Tutkimuksessa otin huomioon myös siihen liittyvät eettiset ongelmat ja oikeudenmukaisuuden. Eettisten asioiden merkitys sekä oikeudenmukaisuus korostuivat kehitysvammaisten henkilöiden kanssa toimiessa. (ks. Heikkinen 2006, 155–158.)

Hyvä tutkimus on todentuntuinen, se koskettaa, sekä saa ajattelemaan ja tuntemaan asioita uudella tavalla. Tutkimusta arvioidaan sen mukaan, millaisia ajatuksia tai tuntemuksia se saa aikaan. Arvioidessa tulee huomioida tutkimuksen estetiikka, tutkimusraportin ulkoinen muoto, tutkimuksen todentuntuisuus ja uskottavuus. Jos tutkimus tuo esille uutta tietoa, se avaa myös uusia näkökulmia tutkittavaan asiaan. Tutkimuksen havahduttavuuteen vaikuttaa tutkijan taidot, sekä luovuus, eli miten hän onnistuu elävöittämään tutkimuksen. (Heikkinen 2006, 159–160.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuudessa on huomioitava tutkimuksen toiminnallisen osuuden luotettavuus, tutkimuskohteen ja tutkimusaineistojen yhteensopivuus, puolueettomuus, tutkimustilanne ja se, ettei tutkimukseen ole vaikuttaneet epäolennaiset tai

satunnaiset tekijät. Tutkimuksen luotettavuutta tulee punnita suhteessa tavoitteiden toteutumiseen, analyysitapaan, aineistoon, sekä tulkintoihin ja johtopäätöksiin. Luotettavuudesta on vastuussa tutkija itse. Tutkimus ei ole yleistettävissä, koska tutkimusta on mahdotonta toistaa niin kuin se on tehty. Tutkimuksessa on kuvattava selkeästi tutkimusprosessin vaiheet, sekä havainnollistettava aineistoa hyväksi käyttäen tehdyt päätelmät ja tulkinnat, jotta myös lukija pysyy tutkimuksen juonessa mukana. (Vilka, 2005, 158–160.)

Toimintaraporttia tarkastellessa voidaan havaita, että arvioinnin kriteerit täyttyvät. Arviointi tapahtuu toimintatutkimukselle tyypillisesti kokonaisuutena. Raportti etenee ajallisesti, ja sen vaiheet on kuvattu selkeästi, jotta lukijan on helpompi seurata tapahtumien kulkua. Toiminnasta tulee esille toimintatutkimuksen sykli. Yhteistyö Mussalokodin ja Etelä-Kymenlaakson ammatillisen koulutuskeskuksen kanssa sujui hyvin ja kulkee matkassa kaikissa työn eri vaiheissa. Tutkimuksen luotettavuutta on lisännyt havainnointi kolmella eri kerralla. Kaksi kertaa Mussalokodilla kohderyhmän omassa kotiympäristössä ja kerran retkellä Repoveden kansallispuistossa. Myöskään epäolennaiset seikat eivät ole vaikuttaneet tutkimukseen, koska kohderyhmä ja aihe eivät olleet minulle entuudestaan tuttuja. Mussalokodin henkilökunta ja toiminnalliseen toteutukseen osallistuneet asukkaat ovat olleet heti alusta alkaen hyvällä mielellä mukana ja ottaneet minut ja lähihoitajaopiskelijat erinomaisesti vastaan. Tämä on mahdollistanut opinnäytetyöprosessin onnistumisen.

Toimintatutkimus on ollut pitkä prosessi, joka on kehittynyt ja muotoutunut jatkuvasti työn edetessä. Mussalokodin asukkaiden yksityisyyden varmistamiseksi en ole julkaissut työssäni mitään valokuvia, nimiä tms., joista kohderyhmän henkilöt voitaisiin tunnistaa.

9.5 Tutkimuksen luotettavuus ja hyöty

Tutkimuksen luotettavuus, eli validiteetti ja reliabiliteetti pitävät sisällään tulosten yleistettävyyteen, toistettavuuteen ja luotettavuuteen liittyvät asiat. Tutkimustulosten yleistettävyyteen vaikuttaa käytetty tutkimusmenetelmä, eli miten se sopii kyseisen ilmiön tutkimiseen. Toimintatutkimus oli sopivin menetelmä ko. henkilöiden psykososiaalisen toimintakyvyn selvittämiseen. Tutkimus ei ole sellaisenaan toistettavissa, mutta tulokset antavat kuitenkin tietoa kyseisen menetelmän käytettävyydestä, so-

vellettävyydestä ja lopputuloksista. (ks. Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 121; Heikkinen ym. 2006, 147.)

Uskottavuutta voidaan arvioida sen mukaan, miten uskottavia tutkimus ja sen tulokset ovat, eli miten laaja-alaisesti ja totuudenmukaisesti asiaa on tutkittu ja miten tuloksia on yhdistetty aikaisempaan tietouteen. Tutkijan tulee tiedostaa omat lähtökohtansa tutkijana, sekä huolehtia siitä, ettei tutkimukseen vaikuta epäolennaiset asiat. Tutkimuksen johdonmukaisuuteen vaikuttavat se, miten yhdenmukaisesti asiaa on lähestytty, miten aineisto on hankittu ja analysoitu, sekä miten tulkintaa on tehty. Havainnointi kohdistui vain kolmeen henkilöön, kolmessa sen hetkessä tilanteessa ja otin henkilöt yksilöllisesti huomioon. Havainnointi oli laaja-alaista ja totuudenmukaista, jota lisäsi oma osallistumiseni toimintaan, sekä videointi, joka kuvasi asiat niin kuin ne todellisuudessa olivat. Henkilöt eivät vaivaantuneet videoinnista, eikä se vaikuttanut heidän toimintaansa. Minulla ei ollut henkilökohtaista suhdetta havainnoimiini henkilöihin, eikä työhöni vaikuttanut mitkään epäolennaiset asiat. Tulkinta pohjautui Toimimenetelmään, sekä aiempaan tutkimustietoon. (ks. Heikkinen & Syrjälä 2008, 145; Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 122.)

Hyödyllisyys tulee ilmi siinä, mitä käytännön hyötyä tutkimuksella on, kenelle ja miksi, sekä miten tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää. Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa on hyödyntänyt itseäni, sekä Mussalokodin asukkaita. Työni lisäämä tieto voi antaa ideoita työn kehittämiseksi niille, jotka työskentelevät kehitysvammaisten henkilöiden kanssa, sekä parantaa hoitotyön onnistumista kehitysvammaisia henkilöitä kohdatessa. Esittämä tieto on myös hyödyksi aiheesta kiinnostuneille ja voi antaa ideoita jatkotutkimuksen aiheeksi. Jatkotutkimuksen aihe voisi olla keskittyä siihen, miten psykososiaaliseen toimintaan liittyviä yksilöllisiä taitoja ja ominaisuuksia voitaisiin käytännön työssä vahvistaa ja tukea. Menetelmänä toimintatutkimus oli haasteellinen ja tuloksiin pääseminen vei aikaa, mutta samalla se antanut kokemuksia ja opettanut. (ks. Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 133; Heikkinen, ym. 147,157.)

10 TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET

Tarkoitukseni on ollut tehdä eettisesti kestävä tutkimus ja noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Olen käyttänyt hyväksytyjä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, sekä kunnioittanut muiden tutkijoiden tekemiä töitä mm. merkitsemällä lähdeviittaukset ja lähteet huolellisesti. Pyrin myös esittämään uutta tietoa ja saavuttamaan käytännön

hyötyä kohderyhmän henkilöille, sekä mm. kehitysvammaisten parissa työskenteleville ihmisille. Olen huomionnut yhteistyökumppanien ja osallistujien näkökulmat opinnäytetyötä tehdessäni sekä kuvannut tutkimuksen vaiheet niin, että myös lukija ne ymmärtää. (ks. Vilkka 2005, 30–33.)

Analyysissä ja koko raportissa olen kuvannut henkilöt niin, ettei heitä voi tunnistaa. En kuvaa tuloksissa henkilöitä tapauskohtaisesti erillään, vaan esitän heidät yleistäen yhdessä. En julkaise videomateriaalia, josta kohderyhmän henkilöt voitaisiin tunnistaa tai jota voitaisiin hyödyntää muualla, kuin omassa työssäni. Osallistuminen tutkimukseen on ollut osallistujille vapaaehtoista, olen pyytänyt tutkimusluvut tutkimukseen osallistuneilta henkilöiltä ja heidän vanhemmiltaan, selvittänyt opinnäytetyöni tarkoituksen, sekä aineistojen käyttämiseen liittyvät asiat. Olen huomionnut osallistujat myös tulkintoja tehdessäni, sekä tuloksia julkistaessani. Myös sopimukset on allekirjoitettu yhteistyötahojen kanssa. (ks. Vilkka 2005, 33–40.)

Kuvausmateriaalia olen käyttänyt vain opinnäytetyön tekemiseen, en näytä sitä julkisesti ja hävitän sen työni valmistuttua. Olen ollut itse mukana toteutuksen vaiheissa, jotka on tallennettu videolle, joten kuvausmateriaali on luotettava.

11 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli lisätä tietoutta havainnoimani kolmen kehitysvammaisen henkilön psykososiaalisesta toimintakyvystä. Pää tavoitteenani oli edistää ko. henkilöiden toimintakykyä. Työn vaiheet ovat tiiviisti yhteyksissä toisiinsa, enkä perusta tulkintojani numeraaliseen tai tilastolliseen tietouteen. Omat tavoitteet, arvot ja käsitykset ovat vaikuttaneet tutkimuksen kulkuun ja tekemiini johtopäätöksiin. Käyttämäni lähteet ovat luotettavia. Lähteitä valitessani ja niitä tulkitessani kiinnitin huomiota niiden laatuun. Käyttämäni tieto on osin vanhempaa tuotantoa, koska työni aiheesta on vähän tutkittua tietoa. Sisällönanalyysin jälkeen huomasin, että olen pystynyt lisäämään olennaista tietoutta havainnoimieni kolmen henkilön psykososiaalisesta toimintakyvystä. Tämän mahdollisti Seppälä ja Sundinin laatima Toimi-menetelmä, joka oli erinomainen apu aineistoa analysoidessani. (ks. Vilkka 2005, 49–51; Hirsjärvi ym. 2007, 109–110.)

Opinnäytetyön tuloksia tarkastellessani kohderyhmän henkilöillä on yhtenäisiä piirteitä psykososiaaliseen selviytymiseen liittyvissä osa-alueissa. Osa on arvioimissani as-

teikossa melkein kaikissa osa-alueissa muiden alapuolella, heikompi toisia. Ilmaisussa osa on sanavalmis ja ilmeikäs. Ilmaisua on ymmärrettävää, he osaavat vastata esitettyihin kysymyksiin, tai kertoa tapahtuneista asioista melko asiallisesti. Toisinaan he eivät malta kuunnella vaan puhuvat toisten päälle, tuoden itseään liikaa esille. Asioiden toistaminen useampaan kertaan, käsitteiden epätarkkuus, ilmeiden ja eleiden suuri merkitys, sekä asiayhteyden katoaminen ovat yleistä ilmaisutaitojen kohdalla. Osalla ilmaisutaidot ovat puutteelliset, ilmaisu on usein epäselvää ja eriytymätöntä, myös vaitonaisuus, puhumasta kieltäytyminen ja ”jumittuminen” paikoilleen ovat yleistä. (ks. Seppälä & Sundin 2011, 15.)

Mieleen painamiseen ja asioiden prosessointiin käytetään usein yksinkertaisempia ja passiivisempia menetelmiä, esimerkiksi asioiden toistamista. Kognitiivisten toimintojen kehittymiseen ja ymmärrykseen vaikuttavat neurologinen kehitys, suotuinen sosiaalinen ympäristö, sisäinen kognitiivisten toimintojen uudelleen organisointi, oma elämäkokemus, sekä persoonallisuus. Aktiivisuus, kyseleminen, tiedonhalu, sekä asioiden toistaminen edesauttavat muistamista, jolloin henkilöiden nimet, ammatit ja menneet tapahtumat voidaan muistaa hyvin. (ks. Lustberg 2000, 2.)

Puheen sisältö liittyy yksinkertaisiin, muilta ihmisiltä kuultuihin, tai itse koettuihin asioihin, joita havainnollistetaan usein elein. Kehitysvammaisella henkilöllä on pienempi muistikapasiteetti, sekä kapea-alaisempi tietopohja. Huono tiedon käsittely vaikeuttaa taitojen oppimista. Vaikeasti tai keskivaikeasti kehitysvammaiset henkilöt oppivat jäljittelemällä, he mieltävät ympäristöä kokonaisuutena ja tekevät havaintoja todellisuudesta aistiensa välityksellä. Todellisuuden muutoksia on vaikea hahmottaa. Oppimista voidaan tukea kuvallisilla symboleilla, harjoittelemalla, toistamalla asioita moneen kertaan, sekä jäljittelemällä todellisia tilanteita. (ks. Ikonen 1999, 100; Kaski ym. 2002, 189; Lustberg 2000, 2.)

Keskittyminen toimiin ja askareisiin vaihtelee. Tarkkaavaisuus kohdistuu tekemisen alla olevaan toimeen jonkin aikaa ja huomio kiinnittyy herkästi ympäristön ärsykkeisiin. Toisinaan työskentely onnistuu hetken, toisinaan voidaan tehdä pitkiäkin aikoja keskittyneesti ja motivoituneesti, erityisesti jos kyseessä on itselle mieluinen tehtävä. Ohjausta tarvitaan huomion kiinnittämisessä tehtävään, koska mieliala ja motivaatio vaikuttavat suuresti keskittymiseen ja ohjeiden merkitys on suuri. Ristiriitoja aiheutuu

siitä, jos ohjeita on useampia kuin yksi, tai jos omaa tahtoa ei löydy, jolloin tarvitaan toinen ihminen helpottamaan päätöksen tekoa.

Kotona turvallisessa ja tutussa ympäristössä pärjääminen on varmempaa kuin vieraassa ympäristössä. Rutiinit helpottavat arkipäivän elämää, myös suunnitelmallisuus ja rohkaiseminen edistävät toimiin keskittymistä. Huonoa motivaatiota ruokkivat useat epäonnistumiset ja rohkaisua tarvitaan, jotta voidaan ryhtyä tekemään jotain ja vieämään se loppuun asti. (ks. Lustberg, 2000, 3–4; Seppälä & Sundin 2011, 16.)

Sosiaaliset taidot ovat puutteellisia, joka ilmenee mm. koulussa ja työelämässä. Velvollisuuksien lisääntyessä omaan pärjäämiseen, ihmissuhteisiin ja haasteista selviämiseen liittyvät ongelmat saattavat lisääntyä, jolloin myös elämäntilanteisiin sopeutuminen vaikeutuu. Sopeutumattomuus onkin useimmiten syynä sosiaalisten taitojen puutteellisuuteen ja vaikuttaa sosiaalisen kanssakäymisen säätelyn (läheisyys tai yksinolo) ohella merkittävästi toimintakykyyn. (ks. Ikonen 1999, 385–386.)

Ihmissuhteita ja kontakteja muihin ihmisiin on vähän ja älyllisen toimintakyvyn puutteet vaikeuttavat ja haittaavat henkilön sopeutumista ja toimintaa yhteisössä. Tutut ihmiset, ympäristö ja tilanteet helpottavat tilanteisiin sopeutumista ja käyttäytymistä asianmukaisella tavalla. Uusissa tilanteissa ja vieraiden ihmisten kanssa omaa käyttäytymistä ei osata säädellä tilanteen mukaisesti ja kommunikoinnin, sekä itsensä ilmaisun puutteet tulevat selvemmin esille. Vieraitakin ihmisiä lähestytään helposti, avoimin ja välittömin mielin, vaikkakaan kommunikointi ei aina kohtaa toista. Huomionhakuisuus tulee esille muiden puheen keskeytyksenä ja huomion kääntämisenä itseän. (ks. Kehitysvammaliitto Ry 1995, 23, 52; Seppälä & Sundin 2011, 18.)

Sinisilmäisyys ja uskominen sokeasti toisen kertomiin asioihin voivat helposti johtaa hyväksikäyttöön, minkä vuoksi tuki on tärkeää. Sosiaaliset tilanteet voivat tuoda esiin myös haastavaa ja kiusallista käyttäytymistä, jolloin vuorovaikutuksen onnistuminen sujuvasti on haasteellista ja edellyttää toiselta ammattitaitoa sekä kokemusta. (ks. Seppälä & Sundin 2011, 19.)

Usein omat tunteet jäävät muiden ihmisten hyvien tai huonojen kokemusten alle. Ihmisiin kiinnytään helposti ja omat tuntemukset ilmaistaan avoimesti. Osa ei aina ilmaise tunteitaan lainkaan tai päästä lähelle, jolloin on vaikea saada selkoa siitä, miten muiden tunteita myötäeletään. Ylikorostuneen myötätuntemisen vuoksi tukea tarvitaan

omien tuntemusten pitämisessä erillään toisten tuntemuksista. (ks. Seppälä & Sundin 2011, 20.)

Epävarmuus tulee esille toistuvana itsensä ja tekemisensä epäroimisenä. Tukeminen ja kannustaminen omatoimisuuteen on tärkeää, koska tekemiseen ryhtyminen ja sen loppuun asti vieminen voi muuten jäädä kesken itseluottamuksen puutteen vuoksi. Onnistuminen sekä hallittujen asioiden tekeminen tuovat iloa sekä lisäävät itsevarmuutta. Itseluottamusta tarvitaan itsensä hyväksymiseen, koska epävarmuus itsestä ja omista kyvyistä aiheuttaa ahdistusta ja avuttomuutta, joka voi tehdä ihmisen toimintakyvyttömäksi. (ks. Rissanen 1999, 35–36; Seppälä & Sundin 2011, 21.)

Toimintakykyyn vaikuttavat lapsuudessa koetut positiiviset tuntemukset, psyykinen hyvinvointi, minäkuvan selkeys ja itsetunnon vahvuus. Psyykkistä hyvinvointia ohjaavat ihmisen tarpeet ja niiden tyydyttyminen. Psyykinen hyvinvointi ei aina näy ulospäin, vammaansa alistunut tai huonommuutta tunteva yksilö voi ulospäin näyttää hyvin sopeutuneelta, vaikkakin hänen kokemuksensa itsestään ja elämästään olisivat päinvastaiset. Hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ihminen pyrkii pitämään riittävän myönteisen kokemuksen ja käsityksen itsestään. Oma aktiivisuus, ymmärrys itsestä, elämästä ja ympäristöstä, oman elämän hallinta, sekä toiminnan säätely edesauttaa eri tilanteista selviytymistä. (Kettunen, ym. 2002. 49, 50; Kehitysvammaliitto Ry 1995, 53.)

Toimintakykyä heikentää jatkuva riippuvaisuus muiden tuesta, toimintakyvyn puutteet, toiminnan ja osallistumisen esteet ja rajoitteet, sekä eristäytyneisyys, jotka vaikeuttavat suoriutumista, sosiaalista elämää, sekä yksilön sopeutumista ja toimintaa yhteisössä. Tukea, rohkaisua ja apua tarvitaan päivittäisessä elämässä pärjäämiseen. Omatoimisuuteen tukeminen ja rohkaiseminen ovat tärkeitä henkilöillä, joilla itseluottamuksen puute haittaa toiminnoista itsenäisesti suoriutumista. (Kaski, Manninen, Mölsä & Pihko 2002, 19.)

Liikkuminen on opinnäytetyössäni havainnoimillani henkilöillä normaalissa tilanteissa samannäköistä kuin muillakin ihmisillä. Tuttu ympäristö ja ihmiset, kiinnostus sekä halu oppia ja harjoitella vahvistavat itsenäistä suoriutumista. Epävarmuus ja vaikeat tilanteet voivat tuoda esiin poikkeavaa käytöstä ja vaikeuksia. Vetäytyminen ja toimimasta kieltäytyminen jossakin tilanteissa voi johtua siitä, että henkilöllä on puutteelliset tavanomaisen elämän selviytymistaidot. Tällöin ujostellaan, pelätään tai käyttäydy-

tään poikkeavasti, koska ongelmakäyttäytymisen avulla voidaan itse säädellä sitä, mitä itselle tapahtuu. (ks. Seppälä & Sundin 2011, 21, 26; Seppälä 1997, 96–97.)

Toiminnallisen osuuden aikana Mussalokodin asukkaat tutustuivat minuun ja opin tuntemaan heitä. Opin prosessin aikana kehitysvammaisista henkilöistä ja heidän kanssaan toimimisesta, myös käsitykseni heistä muuttui. Minulla oli ennakkoluuloja, tietty käsitys kehitysvammaisista henkilöistä etukäteen, juuri siksi, koska en tiennyt heistä juuri mitään, enkä ollut aiemmin ollut missään tekemisissä heidän kanssaan. Yllätyin siitä, miten avoimia, vilpittömiä ja helposti lähestyttäviä he olivat ja siitä, miten antoisaa ajan viettäminen heidän kanssaan oli.

Ymmärrän paremmin myös sen, mitä Mussalokodin työntekijä tarkoitti, sanoessaan minulle haastattellessani häntä: ”Kehitysvammaisilla ei ole ongelmia itsensä kanssa, vain muilla ihmisillä on”. Opin käytännön toimimista, ohjaamista, mutta myös tietouteni kehitysvammaisista henkilöistä kasvoi opinnäytetyötä tehdessäni. Opin myös olemaan ennakkoluulottomampi ja nyt voin omassa työssäni korjata muiden ihmisten ennakkoluuloja kehitysvammaisia henkilöitä kohtaan ja näin edistää tasa-arvoisuutta ja suvaitsevuuutta. Sairaanhoidtaja voi kohdata kehitysvammaisia ihmisiä monessa eri hoitoyksikössä.

Mielestäni työn tarkoitus sekä asettamani tavoitteet toteutuivat hyvin, olen vastannut tutkimuskysymyksiin siitä, millainen on kehitysvammaisen psykososiaalinen toimintakyky, miten se ilmenee yksilöllisessä toiminnassa ja miten paljon tukea tarvitaan itsenäisemmin toimiakseen. Olen lisännyt teorian tietoutta aiheesta sekä edistänyt Mussalokodin kehitysvammaisten toimintakykyä. Kohderyhmän henkilöt olivat hyvin motivoituneesti toiminnassa mukana. Motivoitumista edistivät osaltansa myös virikkeellinen toiminta, yhdessä tekeminen sekä ympäristön vaihdos.

Työni julkaistaan internetissä, jolloin se mahdollistaa kotimaisen levityksen. Koen, että työlläni on jatkuvuutta. Työni tuoma teorian tieto on hyödyksi niille, jotka työskentelevät kehitysvammaisten parissa, se voi antaa ideoita työn kehittämiseksi sekä parantaa hoitotyön onnistumista myös muussa hoitotyössä. Uskon, että aihetta tullaan tutkimaan jatkossa lisää, jolloin työssäni esittämä tieto voi antaa ideoita kyseisen aiheen tutkimiseen. Jatkotutkimuksen aihe voisi olla keskittyä siihen, miten kyseisten psykososiaaliseen toimintaan liittyviä yksilöllisiä taitoja, piirteitä ja ominaisuuksia voitaisiin käytännön työssä tukea.

Työni luotettavuutta on lisännyt se, että havainnoin vain kolmea eri henkilöä, kolmella eri kerralla ja heillä kaikilla kehitysvamma ilmeni eri tavoin. Yksikään tapaamiskerta ei ollut erityisen poikkeava toisesta, heidän käytöksessä ei tapahtunut muutosta verrattaessa ensimmäistä tutustumiskertaa, viimeiseen tapaamiseen. Kohderyhmän henkilöt eivät vaivaantuneet käyttämästäni videokamerasta, eikä se vaikuttanut heidän toimintaansa. Työni tulokset ovat luotettavia niissä ympäristöissä ja tilanteissa, joissa ne on kuvattu. Minulla ei ollut henkilökohtaista suhdetta kohderyhmän henkilöihin, eikä työhöni vaikuttanut mitkään epäolennaiset asiat.

LÄHTEET

Aspinmaa, S. & Maikkola, M. 1997. ”Musta tulee näin hyvä aikuinen” Siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen psyykkisesti kehitysvammaisilla. Pro Gradu – tutkielma. Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto.

Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-1997668130> [viitattu 20.11.2010].

Ekami, Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto. Saatavissa: <http://www.ekami.fi/ekami> [viitattu 11.2.2012].

Erikson, E. H. 1962. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Heikkinen, H. 2006. Tutkiva ote toimintaan, toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H. Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Heikkinen, H., Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2006. Toimintatutkimuksen käytäntö, toimintatutkimus prosessina. Teoksessa H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Heikkinen, H. & Rovio, E. 2006. Toimintatutkimuksen raportointi. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huovinen, T. & Rovio, E. 2006. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Ikonen, O. 1999. Sosiaalinen kasvatus. Teoksessa Ikonen, O. (toim.) Kehitysvammaisten opetus, mitä ja miten? Kehitysvammaliitto ry. 2. korjattu painos. Helsinki: Hakapaino Oy.

Ikonen, O. 1999. Tiedonhallinta ja – käsittely. Teoksessa Ikonen, O. (toim.) Kehitysvammaisten opetus, mitä ja miten? Kehitysvammaliitto ry. 2. korjattu painos. Helsinki: Hakapaino Oy.

Investopedia. 2012. Activities of Daily Living – ADL. Definition of 'Activities of Daily Living - ADL'. Investopedia ULC. Saatavissa:
<http://www.investopedia.com/terms/a/adl.asp#axzz1q9YaC1gN> [viitattu 25.3.2012].

Kaski, M., Manninen, A., Mölsä, P. & Pihko, H. 2002. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Kehitysvammaliitto Ry. 1995. Kehitysvammaisuus. Määrittely, luokitus ja tukijärjestelmät. Kehitysvammaliitto ry.

Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. 2002. Kuntoutumisen mahdollisuudet. Helsinki: WSOY.

Kettunen, R., Kähäri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A. & Ihalainen, J. 2009. Kuntoutumisen mahdollisuudet. 4. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Koistinen, P., Ruuskanen, S. & Surakka, T. 2004. Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Helsinki: Tammi.

Kotkan kaupunki. 2010a. Kehitysvammaisen asumispalvelut/ Asuminen.

Saatavissa:

http://www.kotka.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=1952&menupath=2172,1952#a1952 [viitattu 21.2.2011].

Kotkan kaupunki. 2010b. Kehitysvammaisen asumispalvelut/ Mussalokoti.

Saatavissa:

http://www.kotka.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=2175&menupath=2172,2175#a2175 [viitattu 21.2.2011].

- Kyngäs, H., Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. *Hoitotiede* Vol. 11, no 1/1999.
- Laine, K. 2007. Kommunikointi ja kehitysvammaisuus. Mitä kommunikointi on? Kehitysvammaliitto/Tikoteekki. Vernerinet. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Saatavissa: <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/diagnoosit/kommunikointi-ja-kehitysvammaisuus.html> [viitattu 20.3.2012].
- Lassila, T. 2006. Tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen ryhmäkuntoutus koulutusklokkailta – Luokkakäyttäytyminen, itsekontrollitaidot ja sosiaalinen toimintakyky ennen ja jälkeen kuntoutuksen. Pro Gradu –tutkielma. Psykologian laitos. Tampereen yliopisto. Saatavissa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01321.pdf> [viitattu 29.3.2012].
- Lehtinen, U. 1999. Yhteistyö. Teoksessa Ikonen, O (toim.) Kehitysvammaisen opetus, mitä ja miten? Kehitysvammaliitto ry. 2. korjattu painos. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Leväniemi, M. 1997. Vuorovaikutusta kehitysvammaisten vertaisryhmässä. Pro Gradu -tutkielma. Erityispedagogiikan laitos. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7899/528.pdf?sequence=1> [viitattu 20.11.2010].
- Lustberg, N. 2000. kognitiiviset ongelmanratkaisutaidot, älykkyys ja lukutaito kehitysvammaisiksi diagnosoiduilla henkilöillä. Pro Gradu tutkielma. Psykologian laitos. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10860/nlustberg.pdf?sequence=1> [viitattu 20.10.2010].
- Malm, M., Matero, M., Repo, M., & Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY.
- Paunonen, M., Vehviläinen-Julkunen, K. 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Helsinki: WSOY.

Raghunathan, A. 2001. Self Confidence. Psychology4all.com. Your Intimate Psychology Portal. Saatavissa: <http://www.psychology4all.com/SelfConf.htm> [viitattu 20.3.2012].

Rajaniemi, M. & Seppälä, H. 2011. Kehitysvammaisuus. Mitä kehitysvammaisuus on? Vernerinet.net. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Saatavissa: <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html> [viitattu 20.3.2012].

Rissanen, L. 1999. Vanhenevien ihmisten kotona selviäminen. Yli 65-vuotiaiden terveys, toimintakyky ja sosiaali- ja terveystalvelujen koettu tarve. Oulun yliopisto. Saatavissa: <http://herkules.oulu.fi/isbn9514254414/isbn9514254414.pdf> [viitattu 20.11.2010].

Saaranen, T., Sormunen, M., Tossavainen, K., & Turunen, H. 2008. Osallistava toimintatutkimus terveyden edistämässä – lapsen terveysoppiminen kodin ja koulun tukemana. Hoitotiede Vol. 20, no 6/-0.

Seppälä, H. 1997. Vaikuttavat viestit. Opas kehitysvammaisten mielenterveyden ja käyttäytymisen arviointiin. Kehitysvammaliitto ry. Tutkimus- ja kokeiluyksikkö. Saatavissa: http://kehitysvammaliitto.fi/fileadmin/tiedostot/muut/pdf/opas_vaikuttavat_viestit.pdf [viitattu 20.11.2010].

Seppälä, H. & Seppälä, A. 1994. Elämässä selviytymisen taito: Nousukuja 1. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Seppälä, H. & Leskelä-Ranta, A-E. 2007. Toimintakyvyn parantaminen erilaisilla tukitoimilla. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Vernerinet.net. Saatavissa: <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/toimintakyvyn-nakokulma.html> [viitattu 2.1.2012].

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. 2012. Lääketieteellinen näkökulma. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Vernerinet. Kehitysvammaliitto. Saatavissa:

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/laaketieteellinen-nakokulma.html> [viitattu 25.3.2012].

Seppälä, H. & Sundin, M. 2011. TOIMI – Menetelmä psykososiaalisen toimintakyvyn kuvaamiseen. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. Tutkimus ja kehittämiskeskus.

Seppälä, H. & Rajaniemi, M. 2012. Toimintakykyyn pohjaavat määritelmät. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Vernerinet. Kehitysvammaliitto. Saatavissa:

<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on/toimintakyvyn-nakokulma/toimintakykyyn-pohjaavat-maaritelmat.html> [viitattu 25.3.2012].

Seppänen, M., Simonen, M., & Valve, R. 2009. Ikääntyneiden sosiaalisen toimintakyvyn arviointi. Helsingin yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus.

Saatavissa:

http://verso.palmenia.helsinki.fi/kirjasto/julkaisut/Sosiaalinen_toimintakyky_rap_Verso.pdf [viitattu 26.11.2010].

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Vammaispalvelulain muutosten toimeenpano.

Ohjausryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2011:13. Helsinki.

Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=2872962&name=DLFE-15228.pdf [viitattu 20.3.2012].

Tapiala, K. 2009. Empatia asiakkaiden kohtaamisessa. Ratkes 1. Saatavissa:

http://www.muutosavux.suntuubi.com/datafiles/userfiles/File/Empatia_kohtaamisessa.pdf [viitattu 30.3.2012].

Vainio, A. 2009. Vuorovaikutustaidot. Duodecim: kivunhallinta. Kustannus oy Duodecim. Saatavissa:

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kha00101&p_haku=vuorovaikutus* [viitattu 26.11.2010].

Vienola, V. 2004. Videoiden käyttö tutkimuksen apuvälineenä. Teoksessa Enkenberg, J., Savolainen, E & Väisänen, P. (toim.) Tutkiva opettajankoulutus – Taitava opettaja. Savonlinna: Opettajakoulutuslaitos

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Tekijät, nimi, vuosi, maa	Tutkimuksen tarkoitus	Aineisto	Tutkimusmenetelmät	Keskeiset tulokset
Aspinmaa, S. Maikola, M-R. ”Musta tulee näin hyvä aikuinen”. Siirtymävaihe nuoruudesta aikuisuuteen psyykkisesti kehitysvammaisilla, 1997 Jyväskylä, Pro Gradu – tutkielma	Kuvata psyykkisesti kehitysvammaisten nuorten elämäntilannetta ja minäkuvaava siirtymävaiheessa.	11 teemahaastattelun aineisto. Vastaajat olivat psyykkisesti kehitysvammaisia 15–20-vuotiaita, viisi tyttöä ja kuusi poikaa	Aineisto kerättiin teemahaastattelulla syksyllä 1996.	Nuoret olivat tyytyväisiä itseensä ja elämäntilanteeseensa. Lähes kaikki pitivät itseään kehitysvammaisina, kaikille identiteetti ja siirtyminen aikuisuuteen ei ollut selkiytynyt. Onnistunut siirtymävaihe edellyttää eri elämänalueisiin perehtymistä yksilöllisin suunnitelmin.
Lassila, Niina Tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen ryhmäkuntoutus koulutulokkailla - luokkakäyttäytyminen, itsekontrollitaidot ja sosiaalinen toimintakyky ennen ja jälkeen kuntoutuksen, 2009 Tampere, Pro Gradu – tutkielma	Selvittää, miten lasten luokkakäyttäytyminen, itsekontrollitaidot ja sosiaalinen toimintakyky muuttuivat lukukauden kestävän kuntoutuksen aikana.	Kaksi vertailuryhmää. Toisen ryhmän lapsilla tarkkaavaisuuden ja toiminnanohjauksen vaikeuksia, mutta eivät olleet olleet olleet olleet kuntoutuksessa. Toinen ryhmä normaalisti kehittyneitä luokkatovereita.	Havainnointi ja erilliset kyselylomakkeet opettajille	Kuntoutuksella lapsilla tapahtui yliaktiivisuudessa kehitystä merkittävästi, tarkkaamattomuus väheni hieman, myös itsekontrollitaidoissa ja sosiaalisessa käyttäytymisessä suunta oli positiivinen. Impulsiivisuus väheni kaikilla lapsilla. Kuntoutukseen osallistumattomilla lapsilla kehityssuunta oli negatiivinen.
Leväniemi, Marjo Vuorovaikutusta kehitysvammaisten vertaisryhmässä, 1997 Jyväskylä, Pro Gradu - tutkielma	Selvittää millaista vuorovaikutus on kehitysvammaisten aikuisten opintopiirissä ja miten ryhmän muut jäsenet vaikuttavat ryhmän vuorovaikutukseen.	Vastaajat kuuluivat Selviydytään elämässä – projektin pienryhmään	Aineisto on kerätty strukturoidulla R. F. Balesin vuorovaikutusprosessin analyysiin perustuvalla 12 vuorovaikutusluokan mittarilla.	Vuorovaikutus on asiasidonnaista pienryhmissä. Ryhmäläisten ja ryhmänvetäjien vuorovaikutus on samankaltaista. Tutorin osuus vähäinen ja liittyy sosiaalisiin taitoihin.
Lustberg, Niina Kognitiiviset ongelmanratkaisutaidot, älykkyyden ja lukutaito kehitysvammaisiksi diagnosoiduilla henkilöillä, 2000 Jyväskylä, Pro Gradu -tutkielma	Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella kehitysvammaisten henkilöiden kognitiivisia ongelmanratkaisutaitoja ja niiden yhteyttä älykkyyteen, lukemiseen ja työskentelyyn. Myös Downin syndrooma, ikä ja sukupuoli on huomioitu vaikuttavina tekijöinä.	Aineisto on kerätty v. 1998 ja siihen osallistui 253 kehitysvammaista henkilöä.	Tutkimusmenetelminä on käytetty eri testejä, Hanoin torni testiä, kahta älykkyyssmittaria, sekä eri tehtäviä ja arviointia.	Ongelmanratkaisu- ja lukutaidot, sekä älykkyyden korreloivat positiivisesti merkittävästi keskenään. Työskentelyssä keskittymättömyys vaikuttaa merkittävästi heikentävästi tuloksiin ed. mainittujen muuttujien kohdalla. Häiriintyminen ja luovuttaminen laskevat myös tuloksia. Downin syndrooma heikentää tuloksia mm. lukemisen suh-

				teen. Iällä tai sukupuolella ei ollut vaikutusta tuloksiin.
Rissanen, Lea Vanhenevien ihmisten kotona selviäminen. Yli 65-vuotiaiden terveys, toimintakyky ja sosiaali- ja terveyspalvelujen koettu tarve, 1999 Oulu, väitöskirja	Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvailla Siuruan alueen yli 65-vuotiaiden terveyttä, toimintakykyä ja sosiaali- ja terveyspalvelujen koettua tarvetta ja käyttöä heidän itsensä arvioimana.	Osallistujina Pudasjärvenkunnan 64–74 ja yli 75-vuotiaat	Aineisto kerättiin strukturoidulla haastattelulla vuonna 1994.	Yli 65-vuotiaiden itsearvioitu fyysinen ja psykososiaalinen terveys olivat hyviä. Hyvä olo ilmeni mm. asioiden sujumisena ja sosiaalisina suhteina. Miehet ja naiset arvioivat selviytyvänsä itsenäisesti päivittäisistä perustoiminnoista.
Saaranen, T., Sormunen, M., Tossavainen, K., & Turunen, H. Osallistava toimintatutkimus terveyden edistämisessä – lapsen terveysoppiminen kodin ja koulun tukemana, 2008 Hoitotiede Vol. 20, no 6/-0.	Tarkoituksena toimintaa koskevien käytäntöjen käsitteellistämisen ja käytännöstä saadun tiedon tuottaminen.	Kahdesta koulusta yhteensä yhdeksän luokkaa. Osallistujina koulun henkilökunta, vanhemmat ja oppilaat.	Osallistava toimintatutkimus. Aineisto kerättiin kvalitatiivisesti/kvantitatiivisesti haastattelulla/kyselyillä v. 2008–2010	Ensimmäiset tutkimustulokset toivat ilmi mm. vanhempien halun toimia aktiivisemmin kouluyhteisössä, sekä lisätä koulun ja kodin välistä yhteistyötä.

Hyvä vanhempi/ Hyvät vanhemmat

Hei. Opiskelen sairaanhoitajaksi Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa Kotkan terveysalalla. Teen opinnäytetyötä kehitysvammaisen psykososiaalisesta toimintakyvystä. Tarkoitukseni on kerätä materiaalia opinnäytetyötäni varten havainnoimalla, sekä kuvaamalla videokameraa ja kameraa apuna käyttäen. Kuvattua materiaalia käytän vain opinnäytetyöhön, jonka jälkeen hävitän sen.

Pyydän lupaa kuvata lastanne osana ryhmän toimintaa Mussalo-Kodissa, sekä Reposedellä järjestämällämme retkellä la 21.8.10.

Suostun En suostu

(Huoltajan allekirjoitus)

Tarvittaessa annan lisätietoja sähköpostilla kirsi.liimatainen@student.kyamk.fi

Lupalappu tulee palauttaa viimeistään sunnuntaina 25.7.2010 Mussalo-Kodin hoitajille.

(Vilka, 2005, 152–156.)

Lähettiläjä: "Räsänen Milla" <milla.rasanen@kotka.fi> keskiviikko - 7 heinäkuu, 2010
10:20

Jakelu: "Kirsi Liimatainen" <kirsi.liimatainen@student.kyamk.fi>

Aihe: Vast:Lupa opinnäytetyön tekemiseen Mussalokodin asukkaista

Hei,

saat luvan tehdä opinnäytetyön Mussalokodin asukkaista, jos omaiset antavat luvan.

Kotkassa 7.7.2010

vs. vammaistyön johtaja/ vastaava ohjaaja Milla Räsänen

1. Miten kohderyhmän henkilöt selviävät kotona/kodin ulkopuolella eli työ- ja toimintakyky?
2. Kohderyhmän henkilöiden sosiaaliset taidot ja suhteet?
3. Kohderyhmän henkilöiden luonne ja käyttäytyminen (impulsiivisuus, äkkipikaisuus, ahdistuneisuus, ärtyisyys, mieliala, poikkeava käyttäytyminen)?
4. Kohderyhmän käyttäytymisen ongelmat?
5. Millaisia psykososiaalisia vaikeuksia kohderyhmän henkilöillä on?
6. Mitkä asiat edistävät/haittaavat kohderyhmän henkilöiden toimintakykyä?
7. Mitkä asiat edistävät kohderyhmän henkilöiden sosiaalista kanssakäymistä?
8. Minkälaisia mahdollisuuksia kohderyhmän henkilöillä on itse vaikuttaa omaan elämäänsä?
9. Miten kohderyhmän henkilöt suhtautuvat itseensä/toisiin ihmisiin?
10. Minkälaisia mahdollisuuksia kohderyhmän henkilöillä on jatkossa?
11. Mitä hyötyä kehitysvammaisen psykososiaaliseen toimintakykyyn liittyvän tiedon lisäämisestä voisi olla?

(Vilkkä 2005, 100–114.)

LUONTORETKI REPOVEDEN KANSALLISPUISTOON LAUANTAINA 21.8.2010

MATKAOHJELMA

Klo 10 Lähtö taksilla Mussalokodin pihalta.

Klo 11- Tutustumista repoveden luontoon.

Ohjelmassa mm. kävelyä luonnossa, lintujen ja muiden eläinten tarkkailua, makkaranpaistoa ja eväiden nauttimista, ongintaa, sekä hauskaa yhteisoloa.

Klo 15 Matka kotiin päin alkaa.

Klo 16 Takaisin Mussalokodilla.

MUISTATHAN OTTAA MUKAAN:

Taksikyytiä varten 15 euroa ja Sote-kortti

Hyvät lenkkikengät, vaatetus ja lippis

Uimavehkeet

Onki

Juotavaa

Jos sataa sadevarusteet

Repullinen iloista mieltä,

seikkailuintoa,

sekä yhdessäolon riemua!!

Terveisin Kirsi, Janne ja Joni

 OPISKELIJA

Opiskelijanumero 0800978	Vierailiset etunimet Kirsi Johanna
Sukunimi Liimatainen	
Lähiosoite [redacted]	Postinumero ja -toimipaikka 48400 KOTKA
Sähköposti kirsi.liimatainen@student.kyamk.fi	Puhelin [redacted]
Toimipiste ja koulutusohjelma Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveystieteiden, Kotka Jylppy, Hoitotyön koulutusohjelma, sairaanhoitaja.	
Suuntautumisvaihtoehto ja ryhmätunnus Hoitotyö/ HO08SA	

TOIMEKSIANTAJA

Toimeksiantaja ja yritys/yhteisö Etela-Kymenlaakson ammattopoliisi	Yrityksen/yhteisön yhteyshenkilö Marja Virolainen
Lähiosoite Takarajantie 1	Postinumero ja -toimipaikka 48220 Kotka
Sähköposti marja.virolainen@ekami.fi	Puhelin 040 531 4327

OPINNÄYTETYÖN HANKEISTUS

☐ Toimeksiantaja maksaa opinnäytetyöstä opiskelijalle tai ammattikorkeakoululle korvauksen, josta on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.
☐ Opinnäytetyössä on toimeksiantajan puolelta nimetty ohjaaja ennen opinnäytetyön aloittamista.
☐ Toimeksiantajan tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toiminnassaan.

OPINNÄYTETYÖN OHJAUS

Ohjaava(t) opettaja(t) Mirja Nurmi, Anneli Airola
Sähköposti Mirja.Nurmi@kyamk.fi, Anneli.Airola@kyamk.fi
Yrityksen/yhteisön ohjaaja(t) Marja Virolainen
Sähköposti marja.virolainen@ekami.fi

OPINNÄYTETYÖ

Opinnäytetyön aihe (max. 200 merkkiä) Kehitysvammaisen psykososiaalinen toimintakyky	
Kehittämis- tai tutkimustavoite ja toimeksianto (max. 300 merkkiä) Tavoitteena on hankkia tietoa ja lisätä ymmärrystä kehitysvammaisen psykososiaalisesta toimintakyvystä ja sen tukemisesta havainnointia, haastattelua sekä kuvausmateriaalia avuksi käyttäen. Sekä samalla edistää kehitysvammaisen toimintakykyä.	
Kokonaist menettelyt (max. 300 merkkiä) Kehittämistehtävä, joka koostuu toimintapäivän suunnittelusta ja osallistujien parhetyksestä. Toiminnallinen toteutus Mustasalo-kodin kehitysvammaisten asukkaiden kanssa Ropoveden kansallispuistoon la 21.8.10, jossa vietämme yhteistä aikaa luonnona liikuen, ollen ja kuuntien tultuaan.	
Opinnäytetyön aloitus	Opinnäytetyön luovutus toimeksiantajalle
Opinnäytetyö täyttää Tilastokeskuksen T & K määritelmän *) ☒ Kyllä ☐ Ei	

*) T & K määritelmän saa opintotoimistosta tai internetistä,
<http://www.tilastokeskus.fi/til/ko/kas.html>

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

<p>Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön tyvämääräiseen ohjaukseen. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajajärjestönsä näkökulmasta.</p> <p>Oikeudet tuloksiin ja muihin opinnäytetyöhön liittyviin aineistoihin, laitteisiin ja sovelluksiin. Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen ainoastaan sopimalla niistä erikseen opinnäytetyön tekijän kanssa. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.</p>	<p>Tulosten julkaiseminen ja luottamuksellisuus Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikevaihtokokoja tai muita julkisuusolosuhteissa salassa pidettäviksi määritettyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn taustatietoon. Opinnäytetyö voidaan julkaista myös Internetissä.</p> <p>Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja ja opinnäytetyön ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sillä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esin tulleet luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemista luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.</p> <p>Opinnäytetyön kustannukset ja niiden korvaaminen Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuviin kustannuksiin (ml. aineistojen hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opiskelija keskenään. Pääsääntöisesti Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.</p>
--	--

Olemme yhteisesti sopineet opinnäytetyön toteutuksesta ja ohjauksesta yllä sovitulla tavalla.

ALLEKIRJOITUKSET

PAIKKA, PÄIVÄYS JA TOIMEKSIANTAJAN EDUSTAJAN ALLEKIRJOITUS			
Kotkassa 6.5.2010	1	20	<i>Margita Virolainen</i>
PAIKKA, PÄIVÄYS JA OPISKELIJAN ALLEKIRJOITUS			
Kotka 3.11.2010 <i>Arvid Lindström</i>	3,11	20	<i>Arvid Lindström</i>
PAIKKA, PÄIVÄYS JA OHJAAVAN OPETTAJAN ALLEKIRJOITUS			
Kotka 3.11.2010	1	20	<i>Yrjö Piironen</i>

Tämä sopimus on kirjoitettu kolmena kappaleena, yksi toimeksiantajayritykselle, toinen opiskelijalle ja kolmas opintotoimistoon rekisteröintä varten.

OPISKELIJA

Opiskelijanumero 0801278	Viralliset etunimet Kirsi Johanna
Sukunimi Lilmatainen	
Lähiosoite [redacted]	Postinumero ja -toimipaikka 48400 KOTKA
Sähköposti kirsi.lilmatainen@student.kyamk.fi	Puhelin [redacted]
Toimipiste ja koulutusohjelma Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, Kotka Jylppy. Hoitotyön koulutusohjelma, sairaanhoitaja.	
Suuntautumisvaihtoehto ja ryhmätunnus Hoitotyö HOØBSA	

TOIMEKSIANTAJA

Toimeksiantaja ja yritys/yhdistys KOTKAN KUPUNKI YHTEISYYSKÄS/HAUSALAKOTI	Yrityksen/yhdistyksen yhteysthenkilö MILLA RÄSÄNEN
Lähiosoite HARJANTAUKSUNTIE 4	Postinumero ja -toimipaikka 48910 KOTKA
Sähköposti milla.rasanen@kotka.fi	Puhelin 040 - 5725571

OPINNÄYTETYÖN HANKKEISTUS

☐ Toimeksiantaja maksaa opinnäytetyöstä opiskelijalle tai ammattikorkeakoululle korvauksen, josta on kirjallisesti sovittu ennen opinnäytetyön aloittamista.
☐ Opinnäytetyöllä on toimeksiantajan puolelta nimetty ohjaaja ennen opinnäytetyön aloittamista.
☐ Toimeksiantajan tarkoituksena on alusta lähtien hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toiminnassaan.

OPINNÄYTETYÖN OHJAUS

Ohjaava(t) opettaja(t) Mirja Nurmi, Anneli Airola
Sähköposti Mirja.Nurmi@kyamk.fi, Anneli.Airola@kyamk.fi
Yrityksen/yhdistyksen ohjaaja(t) Milla Räsänen
Sähköposti milla.rasanen@kotka.fi

2012/03/16

OPINNÄYTETYÖ

Opinnäytetyön aihe (max. 200 merkkiä)

Kehitysvammaisen psykososiaalinen toimintakyky

Kehittämis- tai tutkimustavoite ja toimeksianto (max. 300 merkkiä)

Tavoitteena on hankkia tietoa ja lisätä ymmärrystä kehitysvammaisen psykososiaalisesta toimintakyvystä ja sen tukemisesta havainnointia, haastatteluja sekä kuvausmateriaalia avuksi käyttäen. Sekä samalla edistää kehitysvammaisen toimintakykyä.

Keskeiset menetelmät (max. 300 merkkiä)

Kehittämistehtävä, joka koostuu toimintapäivän suunnittelusta ja osallistujien perhdytyksestä. Toiminnallinen toteutus Mussalo-kodin kehitysvammaisten asukkaiden kanssa Repoveden kansallispuletoon la 21.8.10, jossa vietämme yhteistä aikaa luonnossa liikkuen, oikien ja luontoon tutustuen.

Opinnäytetyön aloitus

Opinnäytetyön luovutus toimeksiantajalle

Opinnäytetyö täyttää Tilastokeskuksen T & K määritelmän *)

 Kyllä Ei

*) T & K määritelmän saa opintotoimistosta tai Internetistä.

<http://www.tilastokeskus.fi/tilat/kekas.html>

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön tavanomaiseen ohjaukseen. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta.

Oikeudet tuloksiin ja muuhun opinnäytetyöhön liittyvään aineistoon, laitteisiin ja sovelluksiin.

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden kaupalliseen hyödyntämiseen ainoastaan sopimalla niistä erikseen opinnäytetyön tekijän kanssa. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkaiseminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuudessa salassa pidettäviksi määritettyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö voidaan julkaista myös Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja ja opinnäytetyön ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväksyen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset ja niiden korvaaminen

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (ml. aineistojen hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opiskelija keskenään. Pääsääntöisesti Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

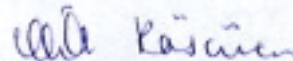
Olemme yhteisesti sopineet opinnäytetyön toteutuksesta ja ohjauksesta yllä sovitulla tavalla.

ALLEKIRJOITUKSET

PAIKKA, PÄIVÄYS JA TOIMEKSIANTAJAN EDUSTAJAN ALLEKIRJOITUS

Kotka

30.6.2010

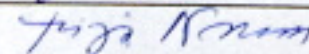
PAIKKA, PÄIVÄYS JA OPISKELIJAN ALLEKIRJOITUS

Kotka 3.11.2010

PAIKKA, PÄIVÄYS JA OHJAAVAN OPETTAJAN ALLEKIRJOITUS

Kotka 3.11.2010

/ 20

Tämä sopimus on kirjoitettu kolmena kappaleena, yksi toimeksiantajayritykselle, toinen opiskelijalle ja kolmas opintotoimistoon rekisteröintä varten.